H. 1261/M. 1845 TARİHLİ NÜFUS SAYIMINA GÖRE KARAOSMANOĞLU YAKUP PAŞA YÖNETİMİNDE AYDIN GÜZELHİSARI

*Güzelhisar of Aydın Under The Administration of Karaosmanoğlu
Yakup Paşa According to The Census of 1845/1261*

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Başaran – Doç. Dr. Aysun Sarıbey Haykıran

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye / Aydın Adnan Menderes Üniversitesi,
Türkiye

e-mail: mbasaran@adu.edu.tr / aysunsaribey@gmail.com

ORCID ID: orcid.org/ 0000-0001-9178-7117 / orcid.org/ 0000-0002-1016-7707

Near East Historical Review

10/2, April - Nisan 2020
e-ISSN: 2717-6363 (Online)
www.nehrreview.com

Article Type - Makale Türü : Research Article/Araştırma Makalesi
Received Date - Geliş Tarihi : 30.02.2020
Accepted Date - Kabul Tarihi : 15.04.2020
Pages - Sayfa : 59-128
doi : <http://dx.doi.org/10.29228/nehrreview.43002>

Citation - Atıf : Mehmet Başaran – Aysun Sarıbey Haykıran, “H. 1261/M. 1845 Tarihli Nüfus Sayımına Göre Karaosmanoğlu Yakup Paşa Yönetiminde Aydın Güzelhisarı”, *Near East Historical Review*, 10/2, April 2020, pp. 59-128

H. 1261/M. 1845 TARİHLİ NÜFUS SAYIMINA GÖRE KARAOŞMANOĞLU YAKUP PAŞA YÖNETİMİNDE AYDIN GÜZELHİSARI

*Güzelhisar of Aydın Under The Administration of Karaosmanoğlu Yakup Paşa According to
The Census of 1845/1261*

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Başaran – Doç. Dr. Aysun Sarıbey Haykıran
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye / Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Türkiye

Öz

Osmanlı İmparatorluğu'nda modern anlamda ilk nüfus sayımı, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra yerine kurulan yeni ordunun asker ihtiyacının karşılanması ve mali durumun tespitine temel oluşturmak amacıyla 1831 tarihinde II. Mahmut döneminde yapılmıştır. 1844, 1852, 1885 ve 1907 yılları başta olmak üzere belirli periyotlarla devam eden bu sayımlarla İmparatorluk coğrafyasındaki Müslim ve Gayrimüslim erkek nüfus kayıt altına alınmıştır.

Bu çalışmada, XIX. yüzyılın ilk yarısında Karaosmanoğlu Yakup Paşa'nın müşirliği sırasında tutulan ve Aydın Güzelhisar Kazası'na ait H. 1261/M. 1845 tarihinde yapılan nüfus sayımı sonuçlarını içeren Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi'nde 3013 numara ile kayıtlı nüfus defterindeki veriler değerlendirilecektir. Diğer nüfus defterlerinden farklı olarak bu defterde, Karaosmanoğlu Yakup Paşa'nın mahiyetindeki kişilerle, Aydın Güzelhisarı defterdarı, hâkimi ve zabıte teşkilatındaki süvari ve piyadegana ait olmak üzere Kaza idaresinde görevli idari, mali ve askeri kadrolarda görevli kişilerin sayımı yapılmıştır. Ayrıca defterde sayımın yapıldığı tarihte Aydın Güzelhisar Kazası'ndaki medreseler ve hanlarda kalan kişiler de kayıt altına alınmıştır. Yine defterin başka bir özelliği, Aydın Güzelhisar Kazası'ndaki kahve ve dükkânlar ile kazaya bağlı Hacı Ali Obası, Kürtler, Umurlu ve Serçe köylerindeki bekaran nüfusun nitelik ve niceliklerine ait verilerin de yer almasıdır. Tanzimat'ın hemen sonrasına ait bu nüfus defterinden elde edilecek veriler, Aydın Güzelhisar Kazası'nın idari, sosyo-ekonomik, askeri ve ilmi yönüne ilişkin birinci elden bilgilere ulaşma imkânı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Aydın Güzelhisarı, Karaosmanoğlu Yakup Paşa, Defterdar, Medrese, Han.

Abstract

The first census in the modern meaning in the history of the Ottoman Empire was in the reign of Mahmud II in 1831 following the abolishment of the Janissary army, in order to retain the fiscal situation of the state and to provide the need of warrior for the new army, established instead of the Janissaries. The Muslim and the non-Muslim men of the empire were officially registered by the census of 1844, 1852, 1885 and 1907.

In this study, the official registers in the Turkish Presidency State Archives, Department of Ottoman Archives, No. 3013 according to the census of 1845 in Aydın under the administration of Karaosmanoğlu Yakup Paşa are evaluated. Unlike the other books, in this register those can be found as follows: The civil servants who were on duty with Yakup Paşa, and the official administrative, financial and military servants of the Aydın governorate like *Defterdar (Revenue Officer)*, *Judge*, *Zabıte (policemen)* as *süvari* and *piyadegana*. Moreover, the people who were staying in the madrasha and the caravanserai in Aydın were also taken into registration. As another characteristics of the book, the single men in the villages like Hacı Ali Obası, Kürtler, Umurlu and Serçe were taken into registration. The data that would be collected from this registration book will be useful to reach new primary information about the socio-economic, cultural and military lives in Aydın at that period.

Keywords: Güzelhisar of Aydın, Karaosmanoğlu Yakup Paşa, Defterdar, Madrasha, Caravanserai

Giriş

Dirlik dağıtımı ve vergilerin toplatılmasına yönelik XV. ve XVI. yüzyıllarda gerçekleştirilen arazi tahrirlerinin amacı dirlik sistemi içinde devlet görevlerine tahsis edilmiş olan gelirlerin tespit edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda haslar, zeametler ve tımarlar başta olmak üzere tek tek bütün dirlikler tahsis edilmiş olan kişilerin isimleriyle ve hisseleriyle yazılmıştır.¹ Bu sayımların sonucunu içeren bilgilerin kaydedildiği tapu tahrir defterleri de Osmanlı sosyo-ekonomik yapısının ortaya çıkarılmasında geçmişten günümüze ulaşan birinci elden kaynak olma özelliği göstermektedir. XVI. yüzyılın sonlarında iki cepheli savaşlar ile Celali İsyanları ile birlikte başlayan süreçte Anadolu köylüsünün toprağını terk etmesinin neticesinde önemini kaybeden tımar sistemiyle birlikte klasik tahrir usulünden vazgeçilmiştir. Avarız vergisinin merkezi maliye açısından önem kazandığı bu yeni dönemde avarız tahrirleri yapılmaya başlamıştır.² XVI. yüzyılın sonlarından XVIII. yüzyılın sonlarına kadar devam eden avarız tahrirlerinden sonra dünyanın birçok yerinde başlayan modern anlamdaki nüfus sayımlarının ilk uygulamalarına Osmanlı Devleti'nde II. Mahmut döneminde rastlanılmaktadır. 1831 yılındaki modern anlamdaki ilk nüfus sayımdan sonra belirli aralıklarla devletin vergi kaynaklarının tespiti ve Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra yeni kurulan ordunun asker ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak 1844, 1852, 1885 ve 1907 yılları başta olmak üzere ülke çapında nüfus sayımları gerçekleştirilmiştir.³

Osmanlı dönemi yerleşim birimlerinin sosyal, ekonomik ve etnik durumları hakkında önemli bilgiler içeren nüfus defterleri “T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı”nda “nüfus defterleri” kataloğunda bulunmaktadır. İçerik olarak incelendiğinde nüfus defterlerinde nüfus sayımının yapıldığı yerleşim biriminin adıyla o yerleşim birimindeki kişilerin isimleri, lakapları, meslekleri, fiziksel özellikleri ve yaşlarına ilişkin bilgilerin yanı sıra genelde kırmızı mürekkep ile “tevellüd”, “fevt” veya “reft” gibi notlar düşülerek kişilerin doğum, ölüm ve sürgün gibi özellikleri de belirtilmiştir.

Çalışmanın temelini oluşturan H.1261/M.1845 tarihli NFS.d.. 3013 numaralı Aydın Eyaleti'nin Aydın Sancağı'nın merkezi konumunda olan Güzelhisar Kazası'nın Müslim defteri, diğer nüfus defterlerinden farklı özelliklere sahiptir. 25X69,5 ebatında ve 27 sayfadan oluşan nüfus defterinden, Güzelhisar Kazası dahilindeki erkek nüfusunun yerine XIX. yüzyılın ilk yarısında Aydın Eyaleti'nin yönetiminde önemli rol oynamış ve nüfus sayımının yapıldığı dönemde de Aydın müşiri unvanıyla Aydın'ın yönetici konumunda bulunan Karaosmanoğlu Yakup Paşa ve maiyeti ile Aydın Defterdarı ve Zaptiye çalışanları gibi resmi görevliler hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Defterin ilk kısmında şehrin bürokratik yapılanmasını aydınlatıcı manada idari kadro hakkındaki bilgiler verildiği gibi Kaza dahilinde faal olan medreseler ile bunların müderris ve talebeleri ile bunun yanında mevcut hanların isimleri ve burada kalanların meslekleri, nereden ve niçin geldikleri ile detaylı bilgilere de ulaşılmaktadır. Bu nedenle 1845 tarihli nüfus sayımı sonuçlarını içeren nüfus defteri, Aydın Güzelhisar Kazası'nın idari yapısı, ilmi hareketliliği ile sosyo-ekonomik durumunu aydınlatan önemli bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

¹ Ayrıntılı bilgi için bakınız. Ömer Lütfü Barkan, “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri”, *İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2/1, 1940-41, ss. 20-59; Mehmet Öz, “Tahrir”, *DİA*, c. 39, İstanbul 2010, ss. 425-429, Erhan Afyoncu, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhane-i Amire (XVII- XVIII. Yüzyıllar*, Ankara 2014), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014; Hilal Ortaç, *Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Güzelhisar*, Aliğa Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2018.

² Mehmet Öz, *a.g.m.* s. 428.

³ Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız: Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1997; Cem Behar, “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, (Ed. H. İnalçık-Ş. Pamuk), Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2000.

Güzelhisar-ı Aydın

Eskiçağların Tralles'i Aydınogulları Beyliği'nin Güzelhisar'ı ve Osmanlı dönemindeki ismiyle Güzelhisar-ı Aydın Kazası sahip olduğu bereketli toprakları sayesinde tarihin her döneminde önemini korumuştur. Sahip olduğu yer altı ve yerüstü kaynaklarıyla çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış olan Aydın Güzelhisari tarih boyunca birçok saldırı ve işgale uğramıştır.

Aydınogulları Beyliği zamanında Türklerin eline geçen kent, Osmanlı ile Aydınogulları arasında el değiştirmesinin ardından II. Murat döneminde yeniden Osmanlı egemenliği altına girmiştir.⁴ Osmanlı yönetiminde XV. yüzyılın ortalarında yedi mahalleli bir kasaba görünümünde olan Güzelhisar Kazası, aynı yüzyılda Aydın Sancağı'nın çekim merkezi konumundaki Tire'nin gerisinde kalmıştır.⁵

Tarihsel süreçte giderek önem kazanan Güzelhisar, Evliya Çelebi'nin kazayı ziyaret ettiği dönem olan XVII. yüzyılın sonlarında canlı bir ticaret merkezi konumuna gelmişti. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde Güzelhisar'ın pazar ve çarşılarıyla hanlarından, bedestenlerinden pamuklu dokumalarından boyacılarından ve helvacı esnafından uzun uzadıya bahsetmesi bu ticari canlılığı göstermesi bakımından önemlidir.⁶

XVIII. yüzyılla birlikte gelişimini devam ettiren Aydın Güzelhisari bu dönemde vali ve muhassılların idari merkezi olmuştur.⁷ XVIII. yüzyıldan beri muhassıllar tarafından yönetilen Aydın Sancağı, aynı yüzyılın sonlarından itibaren Cihanoğulları ve Karaosmanoğulları ayan ailelerinin nüfuzu altına girmiştir. Bu dönemde Manisa ve Aydın'da Karaosmanoğulları, Koçarlı ve Aydın'ın bir bölümünde Cihanoğulları, Söke ve Kuşadası'nda İlyaszadeler, Çine ve Menteşe'de Hasan Çavuşzadeler ayanlık döneminin önemli aileleriydi.⁸ II. Mahmut'un taşrayı merkeze bağlama çabaları sırasında ayanlara karşı yürüttüğü politika, Karaosmanoğulları'ndan Hüseyin Ağa'nın 1816 yılında ölümünden sonra Aydın ve Saruhan sancaklarında bir dereceye kadar uygulama alanı bulmuştur.⁹ Karaosmanoğlu Hüseyin Ağa'nın ölümünden sonra merkezden atanan mutasarrıf paşalar tarafından yönetilen Aydın, Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılmasından sonra Anadolu Eyaleti'nde yapılan idari değişikliklerden de nasibini almıştır. Anadolu Eyaleti dörde bölünerek mutasarrıf paşalar veya onların atadığı mütesellimler tarafından yönetilmeye başlamıştır. İzmir, Aydın, Teke, Hamit, Saruhan ve Sığla sancaklarının birleştirilmesiyle oluşan yeni idari yapının başına Hasan Paşa getirilmiştir.¹⁰

⁴ Himmet Akın, *Aydınogulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 1968, s. 81-82.

⁵ Suraiya Faroqhi, "Sixteenth Century Periodic Markets in Various Anatolian Sancaks: İçel, Hamid, Karahisar-ı Sahib, Kütahya, Aydın, and Menteşe", *Journal of Economic and Social, History of the Orient*, c. 22, S. 1, 1979, s. 61.

⁶ *Evliya Çelebi, Seyahatnâmesi, IX. Kitap*, Yücel Dağı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2005, s. 78.; Olcay Pullukçuoğlu Yapucu, *Modernleşme Sürecinde Bir Sancak Aydın*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, s. 45.

⁷ Himmet Akın, *a.g.e.*, 89. Ayrıca Aydın muhassıllığı için bkz. Bülent Çelik, Tanju Demir, *Osmanlı Devleti'nde Bir-İdari- Mali Yeniden Yapılanma Örneği Aydın Muhassıllığı (XVII. ve XVIII. Yüzyıllar)*, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2010.

⁸ Aysun Sarıbey Haykıran, Mehmet Başaran, "Modernleşme Sürecinde Aydın'da Yönetim Olgusu, *Tarihsel Süreçte Aydın*, Ed. Günver Güneş, Aydın Belediyesi Kültür Yayınları, Aydın 2012, s. 171.

Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Aysun Sarıbey, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Aydın'da Yönetim*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2006.

⁹ Aysun Sarıbey Haykıran, Ayten Can Tunalı, "XIX. Yüzyılda Aydın", *Aydın İl Tarihi*, Aydın İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Aydın 2006, s. 125-126.

¹⁰ Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş, I Anadolu'nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988, s.119-120; Aysun Sarıbey Haykıran, "1831 Tarihli Nüfus Sayımında Aydın Güzelhisar Kazası Cami-, Atik Mahallesi", *Yenifikir Uluslararası Hakemli Akademik Fikir Araştırma Dergisi*, S. 22 (Temmuz 2019), s. 10.

1828-1829 yıllarında Aydın ve dolaylarında meydana gelen Atçalı Kel Mehmet isyanında¹¹ yönetimi Karaosmanoğlu ailesine verilen Aydın Güzelhisari ve çevresi 1833 yılından itibaren Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'nın mütesellim olarak atadığı Süleyman Bey tarafından idare edilerek adeta II. Fetret dönemini yaşamıştır.¹² Mısırlı mütesellimin ayrılmasından sonra Aydın Sancağı'na muhassıl olarak Karaosmanoğlu Yakup Paşa atanmıştır.

Bilindiği üzere II. Mahmut dönemi askeri alanda yapılan önemli değişikliklerden biri de Redif teşkilatının kurulmasıdır. Yeniçeri Ocağı'nın 1826 yılında kaldırılmasından sonra askeri alanda farklı gereksinimlerin karşılanması redif teşkilatı ile gerçekleştirilmeye çalışılmış, Redif askeri teşkilatının kurulmasını emreden ferman eyalet valilerinin eline geçer geçmez, Ankara, Çankırı ve Karahisar-ı Sahib sancakları Anadolu Eyaleti'nde redif taburlarını ilk tamamlayan sancaklar olmuşlardır. Daha sonra sırasıyla H. Zilkade 1250 (M. Mart 1835) tarihinde Aydın, Saruhan ve Hamit sancaklarının da kısa bir sürede birliklerini tamamlama yoluna gittiği görülmektedir. Bu ortam içerisinde yukarıda da belirttiğimiz üzere Aydın muhassılı olan Karaosmanoğlu Yakup Paşa hem Manisa'ya hem de İzmir'e giderek buralarda askere alım işlemlerini tamamlamıştır.¹³

Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın birlikleri Anadolu'dan çekildikten sonra tekrar askeri nitelikli bir idari teşkilatlanma başlamıştır. Bir bakıma eski askeri nitelikte sancak ve beylerbeylikler canlandırılarak müşirlikler oluşturulmuş, müşirliklerin başına en yüksek rütbeli asker kişi olan müşirler atanırken bunun bir alt birimi sancak karşılığı oluşturulan ferikliklerin başında da ferik rütbeli askerler bulunmaktadır. 1836 yılındaki değişiklikler ile birlikte Aydın, Saruhan, Sığla ve Menteşe sancakları müşirlik haline getirilip, Aydın Redif Müşirliği adıyla yönetimi Aydın muhassılı Yakup Paşa'ya verilmiştir.¹⁴ Böylece 1836 yılına kadar sancak merkezi olan şehir, bu tarihten Aydın Müşirliği'nin merkezi haline gelmiştir.

Karaosmanoğlu ailesinden 1806 senesinde vefat eden Polad Mehmet Ağa'nın oğlu Hacı Eyüp Ağa'nın kardeşi olan Yakup Ağa, 1821 senesinde Mora ordusu nüzül eminliğine tayin edilmiş olup 1826 senesinde ise kapıcıbaşılık unvanına nail olmuştur. 1828 yılına gelindiğinde ise Siroz ayanlığı da yapan Yakup Ağa 1830 senesinde vezirliğe yükselterek devlet erkânı zümresine girmiş ve paşa unvanını almıştır. Bu tarihten sonra 1831 yılında Preveze muhafızlığı görevinde bulunan Paşa'ya 1833 senesinde ise bu göreve ilaveten Aydın muhassılığı da verilmiştir.¹⁵ Yakup Paşa 1833 yılından itibaren Aydın Güzelhisari'nin yönetimine 1833-1840, 1843-1845 ve 1847-1848 yılları arasında olmak üzere üç defa atanmıştır.¹⁶ Yakup Paşa müşirliği döneminde askeri ve mali sorunların da dışında bir belediye başkanı gibi Aydın halkının su ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak su yollarını tamir ettirip çeşmeler yaptırmıştır. Yakup Paşa, Kuyucak'a Kayran Deresi'nden su kemerleri ve su yolları ile su getirmiştir. Bu getirdiği suyu çeşmelere dağıtarak Kuyucak halkının su ihtiyacının giderilmesini sağlamıştır. Yakup Paşa iyi bir devlet adamı olmasının yanı sıra İstanbul, Aydın ve Kuyucak'ta birçok eser yaptırmıştır. İstanbul'da Dülger-zade Camii, Aydın çarşısında kendi adıyla anılan Yakup Paşa Hanı ile Ramazan Paşa Mahallesi'nde yaptırdığı Yahudihanesini sayabiliriz.¹⁷

¹¹ Çağatay Uluçay, *Atçalı Kel Memed*, As Matbaası, İstanbul 1968; Mehmet Başaran, Aysun Sarıbey Haykıran, Ali Özçelik, *Atçalı Kel Mehmed Efe, Batı Anadolu'da Eşkialık ve Zeybeklik*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2018.

¹² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa Kuvvetleri Tarafından Saruhan, Aydın ve İzmir'in İşgaline Dair Belgeler", *Belleten*, c. XLVII, S. 185, Ankara 1984, s. 6-7; Fatih Gencer, "İbrahim Paşa'nın Anadolu'yu İstilas, (1832-1833)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 9, S. 42, Şubat 2016, s. 652.

¹³ Aysun Sarıbey, a.g.t, s. 84.

¹⁴ Musa Çadircı, "Anadolu'da Redif Askeri Teşkilâtının Kuruluşu", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. VIII- XII / 14-23 Sene 1970-1974 (1975), s. 71.

¹⁵ Yuzo Nagata, *Tarihte Âyânlar Karaosmanoğlu Üzerinde Bir İnceleme*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s. 55-56.

¹⁶ Sinan Kunalalp, *Son Dönem Erkân ve Ricali (1839-1922) Prosopografik Rehber*, İSİS, İstanbul 1999, s. 26, 125.

¹⁷ Mustafa Kenan Özkan, "Aydın Valisi Yakup Paşanın Kuyucak'da Yaptırdığı Eserler", *Cumhuriyetin 75. Yılı Millet Müzesi Yıllığı*, S. 1, Söke 1997, s. 22.

Görüldüğü üzere defterimizde de önemli yer tutan Yakup Paşa'nın müşirliği sırasında 1843 yılından 1850 yılına kadar Güzelhisar merkez konumu sürmüş, Damad Halil Paşa'nın Aydın valiliği sırasında ise “*havasının ve suyunun bünyesine yaramadığı*” gerekçesiyle merkez yeniden İzmir'e taşınmıştır.¹⁸

1845 Nüfus Sayımında Yakup Paşa ve Maiyeti

Defterde “*Aydın Eyaleti saye-i bahş atufetlü iclal olan devletlü fehmetlü Yakup Paşa Hazretleri*” başlığı ile ilk sayfada yer alan bilgiler bize Karaosmanoğlu Yakup Paşa ve maiyeti hakkında bilgi vermektedir.¹⁹

Yukarıda da belirttiğimiz üzere Aydın yönetim tarihinde önemli bir yer tutan Yakup Paşa'nın maiyetinde çeşitli dallarda 72 kişi bulunmaktaydı.

Yakup Paşa'nın Maiyetinin Görevleri	Görevli Kişi Sayısı
Asakir-i Nizamiye-i Şahanede maiyet-i müşiride Emir Çavuşu	2
Divan-ı Hümayundan ve ketebe-i müşiriden	2
Kavas	16
Aşçı	3
Duhancı	2
Kahveci	2
Ketebeden	2
Mühürdar	2
Peşkir Ağası	2
Çamaşır Ağası	1
Divan Kâtibi haccagan divan-ı Hümayundan	1
Dividdar	1
Duhancı Başı	1
Hazine Kâtibi	1
İbrikdar	1
Kahveci Yamağı	1
Kahvecibaşı	1
Kalemde ketebe	1
Kilerci	1
Mirahor	1
Ser kavaşan hazret-i müşiri	1
Seyis Başı	1
Seyis Sakası	1
Sofracı	1
Sofracıbaşı	1
Şamdan Ağası	1
Şeker Ağası	1
Tatar ağası	1
Vekilharç	1
Tomruk Müdürü	1

¹⁸ Aysun Sarıbey, *a.g.t.*, s. 97.

¹⁹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Nüfus Defterleri (NFS.d.)*, Defter Kodu: 3013, s. 2-3.

Yakup Paşa'nın yanında bulunan görevlilerin isimleri;

Görevlilerin İsimleri	İsimlere Sahip Olanların Sayısı	Görevlilerin Babalarının İsimleri	Babaların sahip oldukları isimlerin sayısı
Hüseyin	10	Abdullah	14
Mehmed	9	Mehmed	10
Mustafa	7	İbrahim	8
Osman	7	Mustafa	7
Ahmed	4	Ahmed	4
Hasan	4	Hasan	4
İbrahim	4	Hüseyin	4
Ali	3	Osman	4
İsmail	3	Ali	3
Ömer	3	Ömer	3
Bekir	2	Yusuf	3
Halil	2	Memiş	2
Abdullah, Abdurrahman, Daniş, Ebubekir, Esad, Halil Hamid, Hurşid, İbrahim Edhem, Kerim, Mahmud, Mehmed Hurşid, Mehmed Nazif, Mehmed Salim, Mehmed Şakir, Mustafa Ragıp, Nuri, Raşid, Salih, Yakub Cemal	1'er	Abdi, Behram, İsmail, Mahmud, Salih, Veli, Yahya, Yakub	1'er

Yukarıda verdiğimiz isimlerden kırk bir kişi Ağa, 7 kişi Efendi ve bir kişi Bey ve bir kişi de Arap ön eklerini kullanmaktaydılar.

Görevlilerin birbirleriyle ilişki derecelerine baktığımız zaman 15 görevlinin arkadaş, sekiz görevlinin tebaa, iki görevlinin yeğen, bir görevlinin oğul ve bir görevlinin de kayınbiraderlik ilişkisi içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Yakup Paşa'nın maiyetinde yer alan bu kişilerin nereden geldiklerini nüfus defterinde yer alan bilgilerden öğrenmekteyiz.

Bunlar;

Görevlilerin Geldikleri Yerler	Sayıları
Manisalı	7
Manastırlı	6
Edirneli	5
Tireli	4
Bolulu	3
Çerkez	3
Eğirli	3

Eğribozlu	3
Selanikli	3
Asitaneli	2
Kayserili	2
Kemahlı	2
Lofçalı	2
Moralı	2
Siroz (Serez)	2
Amasyalı, Darendeli, Erzurumlu, Filibeli, Foçalı, Gürcü, Harputlu, İslimiyeli, İşkodralı, Karpuzlulu, Kızılhisarlı, Malatyalı, Mısırlı, Nevşehirli, Nişli, Ödemişli, Pirlibeyli, Silivri, Vidinli, Yanyalı	1'er

Fiziksel özellikleri açısından ise görevliler orta boylu özelliği göstermektedirler. 39 kişi orta boylu, 20 kişi uzun boylu, 15 kişi uzunca boylu ve bir kişi ise kısa boyludur.

Görevliler gösterdiği bir başka fiziksel özellik ise bıyık ve sakal konumuyla ilgili olup, bıyıklı bir yapı sergilemektedirler.

İki kişi ise şabb-ı emred olarak kayıtlarda yer almaktadır.

Bu özellikler;

Bıyık Özellikler	Bıyıklı Sayısı	Sakal Özellikleri	Sakallı Sayısı
Kumral Bıyıklı	25	Kara Sakallı	1
Kara Bıyıklı	15	Kır Sakallı	1
Ter Kara Bıyıklı	7		
Sarı Bıyıklı	6		
Ter Bıyıklı	4		
Kara Az Bıyıklı	3		
Sarı Kumral Bıyıklı	3		
Kumral Az Bıyıklı	2		
Sarı Ter Bıyıklı	2		
Kırca Bıyıklı	1		
Kırca Kara Bıyıklı	1		
Ter Kumral Bıyıklı	1		
Ter Sarı Bıyıklı	1		

Nüfus defterinden öğrendiğimiz önemli bir içerik yaşlardır. Defterde “sinn” diye geçen bu bilgiye göre Karaosmanoğlu Yakup Paşa’nın maiyetinde bulunanlar beş ile 55 yaş aralığında bulunmakta ve bu da 28 yaş ortalamasını vermektedir.

No	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Mesleği	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
1		Orta Boylu Kara Sakallı	Müşarünileyh Hazretlerinin Divan Kâtibi Hocagan Divan-ı Hümayundan	Edirneli	Esad Efendi	35
2	Tebaası	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı		Edirneli	İsmail bin Hüseyin	23
3	Tebaası	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı		İslimiyeli	Ömer bin Mehmed	24
4		Uzun Boylu Kara Az Bıyıklı	Ketebeden	Silivri	Osman Efendi bin Hüseyin Efendi	24
5		Uzun Boylu Sarı Ter Bıyıklı	Divan-ı Hümayundan ve Ketebe-i Müşiriden	Edirneli	Daniş Efendi bin Ahmed Efendi	25
6	Tebaası	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı		Nişli	Mustafa bin Yahya	23
7		Uzun Boylu Ter Bıyıklı	Hazine Kâtibi	Manisalı	Ibrahim Efendi bin el-Hacc Mehmed Ağa	26
8	Oğlu				Halil Hamid	5
9	Kayını	Uzun Boylu	Ketebeden	Eğribozlu	Osman Efendi bin Ahmed	25
10	Yeğeni	Uzunca Boylu Sarı Bıyıklı			Yakub Cemal Bey bin Mustafa	26
11	Tebaası	Uzunca Boylu Ter Kara Bıyıklı		Tireli	Hüseyin bin Mustafa	20
12	Tebaası				Ahmed bin Mustafa	12
13	Arkadaşı	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Mühürdar	Çerkez	Mehmed Salim Efendi bin Abdullah	23
14	Arkadaşı	Kısa Boylu Kumral Bıyıklı	Mühürdar	Çerkez	Mustafa Ragıp bin Abdullah	23
15		Orta Boylu Kara Bıyıklı	Dividdar	Gürcü	Raşid Efendi bin Abdullah	25
16	Tebaası	Orta Boylu Ter Bıyıklı		Eğribozlu	Mahmud bin Mehmed	16
17		Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Sofracıbaşı	İşkodralı	Mustafa Ağa bin Mehmed	27
18	Arkadaşı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Sofracı	Çerkez	Mustafa Ağa bin Abdullah	27
19		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı	Vekilharç		Mehmed Şakir Ağa bin Mehmed	27
20		Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Peşkir Ağası	Edirneli	İsmail Ağa bin Hasan	35

No	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Mesleği	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
21	Arkadaşı	Orta Boylu Kara Az Bıyıklı	Peşkir Ağası	Asitaneli	Halil Ağa bin Mahmud	22
22		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Şamdan Ağası	Lofçalı	Hüseyin Ağa bin Osman	28
23	Arkadaşı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Şeker Ağası	Selanikli	Nuri Ağa bin Abdullah	30
24		Orta Boylu Kara Bıyıklı	Duhancı Başı	Manisalı	Kerim Ağa bin Hacı Mehmed	25
25	Yeğeni	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Kalemde ketebe	Manisalı	Mehmed bin Hacı İbrahim	18
26	Arkadaşı	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Duhancı	Manisalı	Hüseyin Ağa bin Osman	22
27	Arkadaşı	Uzunca Boylu Ter Kara Bıyıklı	Duhancı	Eğimli	Halil Ağa bin Ali	22
28	Arkadaşı	Orta Boylu Kara Bıyıklı	İbrikdar	Manastırlı	Hurşid Ağa bin Abdullah	25
29		Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Kahvecibaşı		Mehmed Nazif Ağa bin Abdullah	30
30	Tebaası	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı		Malatyalı	Ali bin Mustafa	22
31		Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Kahveci Yamağı	Erzurumlu	Ahmed Ağa bin Yakub	37
32	Arkadaşı	Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Kahveci	Selanikli	Hüseyin Ağa bin Salih	28
33	Arkadaşı	Uzun Boylu Ter Kara Bıyıklı	Kahveci	Manisalı	Mehmed Ağa bin Abdullah	22
34		Uzun Boylu Ter Sarı Bıyıklı	Çamaşır Ağası	Foçalı	Ali Ağa bin Abdullah	20
35		Uzunca Boylu kumral Bıyıklı	Mirahor	Pirlibeyli	Hüseyin Ağa bin Behram	30
36		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı		Yanyalı	Osman Ağa bin Hasan	30
37	Tebaası	Uzun Boylu Kumral az Bıyıklı		Manastırlı	Mehmed bin Ömer	23
38		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı		Darendeli	Salih Ağa bin İbrahim	27
39		Uzun Boylu Ter Kumral Bıyıklı			İbrahim Edhem Ağa bin Abdullah	20
40		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı		Moralı	Mehmed Ağa bin Veli	34
41		Uzunca Boylu Kara Bıyıklı		Filibeli	Mehmed Hurşid Ağa bin Abdullah	22
42	Arkadaşı	Uzunca Boylu Sarı Bıyıklı	Kilerci	Kızılhisarlı	İsmail Ağa bin Mustafa	33
43		Orta Boylu Ter Bıyıklı		Tireli	Hasan Ağa bin Mehmed	21

No	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Mesleği	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
44		Uzun Boylu Ter Kara Bıyıklı		Ödemişli	Mehmed Ağa bin Abdullah	22
45		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı	Asakir-i Nizamiye-i Şahanede Maiyet-i Müşiride Emir Çavuşu	Selanikli	Mehmed Ağa bin Hüseyin	29
46		Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Asakir-i Nizamiye-i Şahanede Maiyet-i Müşiride Emir Çavuşu	Edirneli	Ahmed bin Mustafa	27
47		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Tatar ağası	Asitaneli	Hasan Ağa bin Hasan	55
48	Arkadaşı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı		Siroz (Serez)	Osman Ağa bin ...	30
49		Orta Boylu Kara Bıyıklı	Aşçı Başı	Bolulu	Mehmed Ağa bin Hasan	45
50	Arkadaşı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Aşçı	Bolulu	Osman bin İbrahim	30
51	Arkadaşı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Aşçı		Ahmed bin İbrahim	30
52	Arkadaşı	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Aşçı	Bolulu	Mustafa bin Ahmed	20
53		Orta Boylu Kara Bıyıklı	Seyis Sakası	Harputlu	İbrahim bin Mustafa	45
54		Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Seyis Başı	Mısırlı	Abdullah Arap bin Ali	29
55		Orta Boylu Sarı Kumral Bıyıklı	Ser Kavasın Hazret-i Müşiri	Siroz (Serez)	Hüseyin Ağa bin Abdullah	35
56		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı		Edirneli	Mehmed Ağa bin Hüseyin	33
57		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Amasyalı	Ömer Ağa bin Ömer	27
58		Orta Boylu Kara Bıyıklı	Kavas	Kemahlı	Hüseyin Ağa bin İbrahim	25
59		Orta Boylu Sarı Kumral Bıyıklı	Kavas	Lofçalı	Hasan bin Osman	25
60		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Manastırlı	Mustafa bin Abdi	27
61		Uzunca Boylu Sarı Kumral Bıyıklı	Kavas	Manastırlı	Abdurrahman Ağa bin İsmail	35
62		Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Nevşehirli	Ebubekir Ağa bin Memiş	45
63		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Eğimli	Osman Ağa bin Ahmed	38
64		Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Kavas	Eğimli	İbrahim Ağa bin Ömer	38
65		Uzun Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas		Hüseyin Ağa bin Yusuf	29
66		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Eğribozlu	Mustafa Ağa bin Yusuf	34

No	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Mesleği	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
67		Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Kavas	Vidinli	Bekir Ağa bin Mehmed	33
68		Orta Boylu Kara Az Bıyıklı	Kavas	Karpuzlulu	Mustafa bin Mehmed	24
69		Orta Boylu Kırca Kara Bıyıklı	Kavas	Manastırlı	Osman bin Yusuf	32
70		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Kayserili	Ömer bin Osman	35
71		Uzunca Boylu Kırca Bıyıklı	Kavas	Kayserili	Bekir bin Memiş	38
72		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kavas	Kemahlı	Hüseyin bin İbrahim	22
1		Uzunca Boylu Kır Sakallı	Tomruk Müdürü	Manisalı	Mehmed Ağa bin Ali	50
2	Tebaası	Orta Boylu Sarı Bıyıklı		Moralı	Hasan bin İbrahim	30
3	Tebaası	Orta Boylu Ter Bıyıklı		Manisalı	Ali bin Mehmed	19
4	Tebaası	Orta Boylu Sarı Bıyıklı		Tireli	İbrahim bin İbrahim	28
5	Tebaası	Orta Boylu Şabb-ı Emred		Tireli	Hüseyin bin Abdullah	16

1845 Nüfus Sayımında Aydın Defterdarı ve Maiyeti

Defterde geçen başka bir konu **Aydın Defterdarı** ve maiyeti ile ilgili bilgilerdir.²⁰

“*Ecille-i Rical-i Devlet-i Aliyye Aydın defterdarı*” başlığını ile verilen bu bilgilerden “*Raşid Bey Efendi Hazretleri*”nin Aydın defterdarı olduğu anlaşılmaktadır. 1845 yılında “*Asitane*” yani İstanbul’dan geldiği, Orta Boylu, Kırca Seyrek Kumral Sakallı fiziksel özelliklere sahip olduğu ve yaşının 45 olduğu belirtilmekteydi.

Defterdarın aynı zamanda 14 kişiden oluşan “*tebaası*” bulunmaktaydı. Bunların üçü Asitane yani İstanbul, ikisi Üsküdar’dan, Amasya, Beyşehir, Edremid, İznikmid, Keban Maden ve Üsküp’den de birer kişi Aydın’a gelmekteydiler. 20 ile 55 yaş aralığında olup, ortalama yaşları ise 31,5’dur.

Bu kişilerin genel listesi şöyledir:

No	Maiyetinin Mesleği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
1	Tebaası	Orta Boylu Kır Sakallı	Asitaneli Vürudu 1262	Hacı Mehmed Emin Efendi bin Ömer Efendi	55
2	Tebaası	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Aydınlı	Ahmed Ağa bin Hüseyin	35

²⁰ BOA, NFS.d. 3013, s. 5.

No	Maiyetinin Mesleği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
3	Tebaası	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Asitaneli	Hurşid Ağa bin Abdullah	25
4	Tebaası	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Üsküdarlı	Said Ağa bin Halil	34
5	Tebaası	Uzun Boylu Sarı Bıyıklı	Üsküdarlı	İslam Ağa bin Mehmed	32
6	Tebaası	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Asitaneli	Sabri Ağa bin Sadık	35
7	Tebaası	Uzun Boylu Kumral Bıyıklı	Üsküblü	Abdullah Ağa bin Osman	35
8	Tebaası	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı		Hüseyin Ağa bin Selim	31
9	Tebaası	Uzun Boylu Kumral Bıyıklı	Beyşehirli	Osman Ağa bin Ömer Efendi	26
10	Tebaası	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Amasyalı	Mehmed Ağa bin Hacı Mehmed	20
11	Tebaası	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Keban Madenli	Ahmed Ağa bin Hasan	25
12	Tebaası	Orta Boylu Sarı Bıyıklı		Ali Osman Ağa bin İbrahim	35
13	Tebaası	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Iznikmidli	Ahmed Ağa bin Ömer	28
14	Tebaası	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Edremidli	Hacı Mustafa Ağa bin İbrahim	25

Defter içinde yer alan bir başka bilgi ise Defterdarın maiyetinde bulunan “**ketebe-i müstahdem**” listesidir.

İlk sırada “*Aydın Eyaleti Emval Başkâtibi*” yer almaktadır. “*Asitaneli*” yani İstanbullu olup, 27 yaşında “*Mustafa Faik Efendi bin Mehmed Emin*” adını taşımaktadır. Fiziksel özellik olarak da Orta Boylu ve Sarı Sakallı’dır.

Maiyeti ise şu kişilerden oluşmaktadır:

No	Maiyetinin Mesleği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
2	Uşağı	Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Çerkes	Hasan bin Osman	22
3	Emval Kâtibi Refiki	Uzunca Boylu Kumral Sakallı	Asitaneli	es-Seyyid Halil Hilmi Efendi bin Mehmed Hasib Efendi	26
4	Gulamı Zenci			Yaver bin Abdullah	12
5	Uşağı	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Bursalı	Mehmed bin Abdullah	25
6	Refiki	Uzunca Boylu Kumral Sakallı	Asitaneli	es-Seyyid Ahmed Raşid Efendi bin el-Hacc es-Seyyid Mehmed Ağa	37
7	Refiki	Orta Boylu Az Kumral Sakallı	Asitaneli	Mustafa Şevki Efendi bin Mustafa	22

8	Gulamı Zenci			Selim bin Abdullah	10
9	Refiki	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Tokatlı	Hasan Efendi bin Hasan	28
10	Refiki	Kısa Boylu Müzellef Sakallı	Gördesli	Nuh Necati Efendi bin Mehmed	25
11	Refiki	Orta Boylu Kumral Sakallı	Asitaneli	Mehmed Şems Efendi bin Mustafa Efendi	33
12	Pederi	Orta Boylu Kır Sakallı		Mustafa Efendi bin Hüseyin	70
13	Biraderi			Hasan Tahsin bin Mustafa	11
14	Mahdumu			Mehmed Galip bin Mehmed Şems	2

Defter içinde yer alan bir başka bilgi ise **Aydın Hâkimi** ve maiyeti ile ilgili listedir.²¹

50 yaşında olan bu kişi “Çarşambalzade el-Hacc Said Efendi bin Mehmed Efendi” olup, Asitanelidir. Kısa Boylu ve Kır Sakallı olarak da fiziksel özellikleri verilmiştir.

Maiyeti ise şu kişilerden oluşmaktadır:

No	Maiyetinin Mesleği	Fiziksel Özellikleri	Maiyetinin Geldiği Yer	İsim	Yaş
2	Kethüdası	Uzunca Boylu Kara Sakallı	Asitaneli	Osman Efendi bin Mustafa	35
3	Hademesi	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Arapkirli	Mustafa Ağa bin İsmail	33
4	Tebaası	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Malatyalı	Bekir bin Mehmed	30
5	Tebaası	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Rumelili	Hacı Köylü Mehmed bin Mestan	36
6	Tebaası	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Asitaneli	Ali bin İbrahim	27
7	Tebaası	Orta Boylu Şabb-ı Emred		Zenci Bilal bin Abdullah	20

Defter içinde yer alan bir başka bilgi ise Aydın’da bulunan “*zabtiye hizmetinde bulunan süvariyanın...*” ve “*piyadegan*” isimlerini ve özelliklerini içeren listedir.²²

Bu listede 52 süvari ve piyade zaptiyesi kayıtlı bulunmaktadır. 45 ve 25 yaş aralığında olup, 29 yaş ortalaması sahiptir. Fiziksel özellik açısından da daha çok bıyıklı olan zaptiyeler orta boy seviyesindedirler.

²¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 6.

²² BOA, NFS.d. 3013, s. 3-5.

Genel fiziksel özellikleri şöyledir:

Bıyık Özellikleri	Bıyıklı Sayısı	Sakal Özellikleri	Sakallı Sayısı	Boy Özellikleri	Boy Sayısı
Kumral Bıyıklı	39	Kırca Sakallı	3	Orta Boylu	31
Kumral Az Bıyıklı	3	Kumral Sakallı	2	Uzunca Boylu	21
Kara Bıyıklı	2				
Kırca Bıyıklı	2				
Ter Bıyıklı	2				

Süvariyan Listesi ve Özellikleri

No	Fiziksel Özellikleri	Geldiği Yer	İsim	Yaş
1	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Moralı	Hasan bin İbrahim	33
2	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Antalyalı	Perişan Ali bin Hasan	35
3	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Tosyalı	Ali bin Hüseyin	30
4	Uzunca Boylu Kumral Sakallı	Balıkesirli	Ali bin Halil	40
5	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Karpuzlulu	Ali bin Yusuf	24
6	Orta Boylu Kumral Sakallı	Kemahlı	Mehmed bin Abdullah	25
7	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Manisalı	İbrahim bin Mehmed	24
8	Uzunca Boylu Kumral Az Bıyıklı	Tosyalı	Ahmed bin Hasan	22
9	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Manisalı	Küçük Hasan bin Hacı Said	25
10	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kayserili	Hüseyin bin Mehmed	25
11	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Tıranlı	Bayram bin Hasan	32
12	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kuyucaklı	Mustafa bin Mehmed	28
13	Uzunca Boylu Kırca Sakallı	Manisalı	Başbozuk Hüseyin bin Hasan	45
14	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Denizlili	Ali bin Mustafa	25
15	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Eğinli	Mahmud bin Abdullah	35
16	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Manisalı	Küçük Ali bin Mehmed	25
17	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Tosyalı	Ali bin Bekir	28
19	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Ahıskalı	Mehmed Şerif bin Abdullah	30
18	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Alaiyeli	Bekir bin Ahmed	24
20	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Konyalı	Mustafa bin Ali	23
21	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Manastırlı	Salih bin İbrahim	40
22	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Giridli	Osman bin Mehmed	30
23	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kütahyalı	Tosun Mustafa bin Mehmed	30
24	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Alaşehirli	Ahmed bin Abdullah	26
25	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Manastırlı	Talib bin Süleyman	35
26	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Eğribozlu	Salih Raşid bin Abdullah	35
27	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Eğribozlu	İbrahim bin Veyis	25
28	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Moralı	Hasan bin Osman	28
29	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Kemahlı	İbrahim bin Osman	40
30	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Manisalı	Hüseyin bin Abdullah	25
31	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	...	Hacı Salih bin Hacı Nasuh	25

Piyadegan Listesi ve Özellikleri

No	Fiziksel Özellikleri	Geldiği Yer	İsim	Yaş
1	Orta Boylu Kırca Sakallı	Kemahlı	Mustafa bin Hacı İdris	44
2	Orta Boylu Kırca Bıyıklı	Atçalı	Kasım bin Kasım	45
3	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Donduranlı	İbrahim bin Mustafa	25
4	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Yenipazarlı	Hüseyin bin Mustafa	25
5	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Atçalı	Hasan bin Mustafa	25
6	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Koçaklı	Ömer bin Hacı Abdurrahman	26
7	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Yenipazarlı	Ahmed bin Mehmed	25
8	Uzunca Boylu Kırca Sakallı	Manisalı	Mehmed bin Mehmed	45
9	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Üsküblü	Ali bin Hasan	25
10	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Manisalı	Hüseyin bin Mehmed	25
11	Uzunca Boylu Kumral Az Bıyıklı	Yenipazarlı	Ahmed bin Mustafa	22
12	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Sobiceli	Hasan bin Hacı Hasan	35
13	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Sobiceli	Mustafa bin Hasan	20
14	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Manastırlı	Mustafa bin Ali	25
15	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Balyalı	Ali bin Ali	30
16	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Yenipazarlı	Küçük Ali bin Mehmed	30
17	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Manisalı	Mehmed Ali bin Süleyman	25
18	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Atçalı	İsmail oğlu Ali bin İsmail	25
19	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Sarayköylü	Ali bin Abdullah	25
20	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Donduranlı	İbrahim bin Mustafa	20
21	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Atçalı	Hasan Ali bin Benli Hacı Ahmed	25

Medreseler

İslâm dünyasında, eğitim-öğretim faaliyetleri. Hz. Muhammed (s.a.v.) döneminden beri, büyük ölçüde mescit veya ulema evlerinde yapılmaktaydı, ancak zaman içinde eğitim-öğretim işleri gereksinimler bağlamında yeni kurumların ortaya çıkmasına olanaklı kıldı. Bu gereksinim, yaklaşık X. ve XI. yüzyıllarda medreselerin doğmasına yol açtı. Bu konudaki en önemli gelişme Büyük Selçuklu Veziri Nizamü'l-Mülk'ün adıyla anılan medresedir. Kurucusuna izafeten Nizamiye Medreseleri adı verilen bu medreselerde öğrenimin parasız yapıldığı, muhtaç öğrencilere burs sağlandığı, okuyan öğrencilerin, barınma ihtiyaçlarının karşılandığı görülmektedir.²³

Bu aşamalarla birlikte dönemin bilim adamlarının Aydınoğlu Mehmet Bey'in sarayında büyük itibar gördükleri de bilinmektedir. XIV. yüzyılın ilk yarısı içinde Aydınoğlu Beyliği'nin sarayını ziyaret eden ünlü Seyyah İbn Battûta, burada Mehmet Bey'in ilim adamlarına gösterdiği itibarı bizzat görmüştür.²⁴

²³ Mefahil, Hızlı, "Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler", *Uludağ Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 2, S. 2, Bursa 1987, s. 275.

²⁴ *İbn Battûta Seyahatnamesi*, c. I, Çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000, s. 420-421. Ayrıca bkz. Mehmet Şeker, *İbn-i Battûta'ya Göre Anadolu'nun Sosyal- Kültürel ve İktisadî Hayatı ile Ahilik*, II. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000, s. 44.

Aydınolu Mehmet Bey zamanında başlayan kültür faaliyetleri Umur ve İsa Beyler zamanında da sürmüştür. Başta Aydınolu Beyliği'nin kurucusu Mehmet Bey olmak üzere diğer beylerin de ilim adamlarını himaye ettikleri gerek kendi himayelerine alarak gerekse dolaylı olarak onları destekledikleri açıkça görüldüğü gibi kurmuş oldukları medreselerle de ilmi faaliyetleri canlandırdıkları bilinmektedir.²⁵ Aydınli coğrafyasının Osmanlı hâkimiyetine geçtikten sonrada aynı ilmi canlılığın devam ettiği görülmektedir. Aydın ve çevresinde Aydınolu Beyliği döneminde sayıları hızla artan medreselerin varlığına modern eğitim kurumlarının sayısının arttığı XIX. yüzyılda da rastlanması kültürel mirasının kuşaktan kuşağa aktarıldığının en büyük ispatıdır.²⁶

Nüfus Defterinde İsmi Geçen Medreseler ve Buralarda Barınan Kişilerin Özellikleri ve Sayısı

1845 tarihli nüfus sayımında Aydın Güzelhisar Kazası merkezinde ve kazaya bağlı bazı köylerde Cihanzade, Osmanzade nam-ı diğer Nasuh Paşa, Kocaavlu, İbrahim Ağa, Çiçekli, Veysi Paşa, Kubbeli Mescid, Cami-i Kebir, Dayızade, Alihan, Eski Yeni, Abacıade, Ramazan Paşa, Yukarı ve Aşağı Zeynzade, Bey, Zincirli nam-ı diğer Kozdibi, Çelik Paşa, Ağaçarası nam-ı diğer Ahmet Paşa, Çarıkçızade, Hacı Suhtezade, Cincinlizade, Çilingirzade, Ali Hoca, İhtisab, Yağıroğlu, Akmesicid, Posacioğlu, Dükkanönü, Zincirli nam-ı diğer Yarbaşı isimli olmak üzere 29 medresenin kaydı bulunmaktadır. Toplamda 250 kişinin yer aldığı, aşağıda listesini ayrıntılı olarak verdiğimiz bu medreselerde sekiz ve 85 yaş aralığında kişiler yer almaktadır. Bunların da 25 yaş ortalamasında olduğu anlaşılmaktadır.

Fiziksel özellik olarak da “orta boylu” ve “sakallı” kişilerle birlikte “şabb-ı emred” veya “ter bıyıklı” kişiler de önemli yer tutmaktadırlar.

İsimlerinin önünde “Molla” ekinin yaygın olarak kullanıldığı medrese öğrencilerinin çoğunluğu sırasıyla “Mehmed”, “Mustafa”, “Ali” ve “Ahmed” isimlerini kullanmaktaydılar.

Bu kişiler değişik yerlerden aşağıda isimlerini saydığımız ve ayrıntılı olarak verdiğimiz birçok yerleşim yerinden gelmekteydiler. Bu yerleşim yerleri de ağırlıklı olarak Çine, Karahayıt, Birgi, Mandalyat ve Sultanhisar'ı gibi yerler olmaktaydı.

Cihanzade Medresesi²⁷

Dedeköy Çarşısı'nda bulunan Cihanzade Medresesi'ni Cihanzade Abdülaziz Efendi yaptırmıştır.²⁸

Defterde 12 kişinin kaydı bulunmaktadır. 14 ile 40 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 25'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellik göstermektedirler. Mehmed ve Mustafa ağırlıklı isimler “Molla” diye anılmaktadırlar.

²⁵ Mehmet Şeker, “Aydınoluğullarının Kültür Hayatı ve Türkçeciliği”, *Uluslararası Batı Anadolu Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu I Aydınoluğulları Tarihi Bildiriler*, Ed. Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker, Prof. Dr. Cüneyt Kanat, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013, s. 370.

²⁶ Maarif salnamelerine göre, 1884'te Aydın Sancağı'nda 49 medrese bulunmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Çiğdem Taş, *Maârif Salnamelerine Göre 20. Yüzyıl Başlarında (1898-1904) Aydın Vilâyeti'nde Eğitim*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2006, s. 12.

²⁷ BOA, NFS.d. 3013, s. 6.

²⁸ Abdulhalim Durma, *Evlîyalar Şehri Aydın*, s. 40.

N o	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1			Kısa Boylu Köse Kumral Sakallı	Ali Baba oğlu Hacı Molla Ahmed bin Ali	40
2	Sivrihisar Kazası canibinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Kara Sakallı	Veli oğlu Abdullah Efendi bin Mustafa	40
3	Koçak Kazası Kurallarından Akçe Karyesi (Tokat Erbaa) Sene 45		Orta Boylu Kara Sakallı	Hatib oğlu Molla Mustafa bin İbrahim	33
4	Atça Kazasından gelmiştir Sene 55		Orta Boylu Kumral Sakallı	Cansız oğlu Molla Mustafa bin Mustafa	30
5	Kara Tekeli Aşiretinden... gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Kara Sakallı	İmam oğlu Molla Mustafa Efendi bin Mehmed	25
6	Kara Tekeli Aşiretinden gelmiştir Sene 58	Çömezi	Orta Boylu Taze Sakallı	Uzun Mustafa oğlu Molla Ali bin Mustafa	22
7	Bolacalı Aşiretinden gelmiştir Sene 58	Çömezi	Orta Boylu Müzellef Sakallı	Beşe oğlu Molla İbrahim bin Mehmed	21
8	Bolacalı Aşiretinden gelmiştir Sene 58	Çömezi	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Talha oğlu Molla Talha bin Mehmed	20
9	Kara Tekeli Aşiretinden gelmiştir Sene 58	Çömezi	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Halil oğlu Molla Mehmed bin Ali	19
10	Antalya canibinden gelmiştir Sene 52		Orta Boylu Köse Kumral Sakallı	Mahmud oğlu Hacı Ahmed Efendi bin Mahmud	19
11	Birgi Kazasından gelmiştir Sene 60		Uzun Boylu Müzellef Sakallı	Bıyık oğlu Hacı Mehmed Efendi bin Hacı Halil	15
12	Sobice Kazasına tabi Akpınar Karyesinden gelmiştir Sene 57		Uzun Boylu Ter Bıyıklı	Kırlı Bekir oğlu Molla Bekir bin Veli	14

Osmanzade nam-ı diğer Nasuh Paşa²⁹

Köprülü Mahallesi'nde bulunan külliye Nasuh Paşa tarafından H. 1120 / M. 1708 tarihlidir. Medrese ve medreseye ait bir mescit, han (Zincirli Han), hamamdan (Nasuh Paşa Hamamı) meydana gelen külliye büyük bir alana yayılmıştır.³⁰ Köprülü Mahallesi'nde Osmanoğlu Nasuh Paşa tarafından yaptırılan medrese 1898 yılında Sarayköylü Mustafa Efendi'nin müderrisliğinde işlerliğini sürdürmekteydi.³¹

²⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 7.

³⁰ Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1983, s. 669-673.

³¹ Çiğdem Taş a.g.t., s. 83.

Defterde Nasuh Paşa Medresesi'nde dokuz kişinin kaydı bulunmaktadır. 13 ile 50 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 31'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellik göstermektedirler. Mehmed ağırlıklı isim olup, “Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

N o	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Nasuh Paşa Cami-i Şerifi Kayyumu	Orta Boylu Ak Sakallı	Pirli Sarı Molla Ahmed bin Ali	50
2	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 50 Gökyaka Karyeli	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Halil bin Hacı Ali	20
3		Orta Boylu Ak Sakallı	Pirli Molla Hüseyin bin Hüseyin	85
4	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 60 Saraçlar Karyeli	Orta Boylu Kara Sakallı	Hasan Kethüda oğlu İdris bin Hasan	25
5	Çine Kazasından gelmiştir Sene 48 Kabataş Karyeli	Uzunca Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Molla Kadiri bin İbrahim	25
6	Karapınar Nahiyesinden gelmiştir Sene 60 Sandıklı Karyeli	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mehmed bin İsmail	15
7	Koçak Kazasından gelmiştir Sene 54 Akçe Karyeli	Orta Boylu Kara Sakallı	Molla Mehmed bin Hacı Mehmed	31
8	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 59 Saraçlar Karyeli	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mehmed Salih bin Emin Efendi	15
9	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 59		Karındaşı Molla Osman	13

Kocahavlu Medresesi ³²

Defterde 15 kişinin kaydının bulunduğu Kocahavlu Medresesi'nin kuruluş yeri tespit edilememiştir. 12 ile 30 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 21'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Uzun Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler. Ayrıca bir kişinin de “sağ ayağı topal” olduğu belirtilmiştir.

Mehmed ağırlıklı isim olup, “Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

N o	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Arpaz Kazasından gelmiştir Sene 42		Uzun Boylu Kara Sakallı	Mehmed Efendi bin Hasan	30
2	Arpaz Kazasından gelmiştir Sene 47 Kötel		Orta Boylu Kara Sakallı	Molla Mehmed bin Hasan	30
3	Bozdoğan Kazasından gelmiştir Sene 55 Bozdoğanlı		Kısa Boylu Müzellef Sakallı	Hafız İbrahim bin Berber İbrahim	21

³² BOA, NFS.d. 3013, s. 7.

4	Arpaz Kazasına tabi Dutağaç Karyesinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Kara Sakallı	Çamıkçı oğlu Molla Hüseyin bin Hasan	22
5	Arpaz Kazasına tabi Dutağaç Karyesinden gelmiştir Sene 53	Çömezi	Kısa Boylu Müzellef Sakallı Sağ ayağı topal	Arap Ali oğlu Molla Hüseyin bin Hüseyin	20
6	Arpaz Kazasına tabi Dutağaç Karyesinden gelmiştir Sene 51		Uzun Boylu Müzellef Sakallı	Kara Ahmed oğlu Molla Hasan bin Kara Ahmed	23
7	Arpaz Kazasına tabi Dutağaç Karyesinden gelmiştir Sene 53	Çömezi	Uzun Boylu Ter Bıyıklı	Koca İbrahim oğlu Molla Hasan bin İbrahim	17
8	Arpaz Kazasına tabi Dutağaç Karyesinden gelmiştir Sene 49		Orta Boylu Köse Kumral Sakallı	Yalnız oğlu Molla Mehmed bin Hüseyin	25
9	Birgi Kazasına tabi Mendegüme karyesinden gelmiştir Sene 49		Orta Boylu Kumral Sakallı	Molla Ali oğlu Molla İbrahim bin Molla Ali	28
10	Birgi Kazasına tabi Mendegüme Karyesinden gelmiştir Sene 53	Çömezi	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Dedeli oğlu Molla Mehmed bin Salih	16
11	Birgi Kazasına tabi Mendegüme Karyesinden gelmiştir Sene 57	Çömezi		İbrahim oğlu Molla İbrahim bin Süleyman	12
12	Birgi Kazasına tabi Mendegüme Karyesinden gelmiştir Sene 57	Çömezi	Kısa Boylu Ter Bıyıklı	Salih Efendi oğlu Molla Mehmed bin Salih	17
13	Birgi Kazasına tabi Mendegüme Karyesinden gelmiştir Sene 51		Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Kadı oğlu Molla Hüseyin bin Mehmed Efendi	22
14	Birgi Kazasına tabi Mendegüme Karyesinden gelmiştir Sene 50		Uzun Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Hatib oğlu Molla Yahya bin Mehmed Efendi	20
15	Birgi Kazasına tabi Mendegüme Karyesinden gelmiştir Sene 50	Karındaşı	Uzun Boylu Köse Kumral Sakallı	Molla Mehmed	18

İbrahim Ağa Medresesi³³

Çıksorut Mahallesi'nde bulunan İbrahim Ağa Medresesi'nin banisi İbrahim Ağa'dır. Müderris Eyüp Efendi'nin 1898 yılında 17 talebesi varken bu sayı 1899-1903 yılları arasında 19'a ulaşır.³⁴

Defterde dört kişinin kaydı bulunmaktadır. 15 ile 60 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 34,5'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu”, “Sakallı” ve “Şabb-ı Emred” özellikleri göstermektedirler.

Mustafa ağırlıklı isim olup, “Molla” ve “Derviş” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

N o	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1		Uzun Boylu Kır Sakallı	Pirli Derviş Mustafa bin Mustafa	60
2		Orta Boylu Köse Sakallı	Pirli Molla Mustafa bin Mehmed	45
3		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Pirli Molla Ahmed bin Hacı Ahmed	18
4	Aydın'a tabi Serçe Karyesinden gelmiştir Sene 61	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Süleyman bin Mehmed	15

78

10 / 2
April
2020

Çiçekli Medrese³⁵

Hisar Mahallesi'nde Mehmet Efendi tarafından yaptırılmış olan Çiçekli Medresesi'nin müderrisi Aydınlı Hafız Efendi'nin 1898 ve 1899 yıllarında 30 talebesi bulunmaktadır. Müderris Mehmet Efendi'nin 1900'deki müderrisliği sırasında 32 talebesi yer alırken, 1901 ve 1903 yıllarında medresede yine 32 talebe eğitim görmektedir.³⁶

Defterde iki kişinin kaydı bulunmaktadır. 22 ile 35 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 28,5'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta ve Kısa Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

Ahmed ve Mehmed isimleri olup, “Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Atça Kazasından gelmiştir Sene 48 Üzümovalı	Kısa Boylu Kumral Sakallı	Hüseyin Dayı oğlu Molla Ahmed bin Hüseyin	35
2	Bozdoğan Kazasından gelmiştir Sene 52 Çoban İsa Karyeli	Orta Boylu Kumral Sakallı	Ak Mehmed oğlu Molla Ali bin Mehmed	22

³³ BOA, NFS.d. 3013, s. 7-8.

³⁴ Çiğdem taş, a.g.t., s. 81.

³⁵ BOA, NFS.d. 3013, s. 8.

³⁶ Çiğdem Taş, a.g.t., 77; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 41.

Veysi Paşa Medresesi³⁷

Veysi Paşa tarafından yaptırılan Veysi Paşa Medresesi'nin 1898, 1899, 1900, 1901 ve 1903 yıllarında müderrisliğini Hüseyin Efendi yapmaktadır. Hisar Mahallesi'nde bulunan bu medresenin talebe sayısı 1898'de beş, 1899'da yedi olup, 1900 yılında sekiz talebesi bulunmaktadır. Talebe sayılarının 1901'de on iki 1903'de on bir olduğu görülmektedir.³⁸

Defterde Veysi Paşa Medresesi'nde altı kişinin kaydı bulunmaktadır. Sekiz ile 38 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 18,5'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Şabb-ı Emred” özellikleri göstermektedirler.

“Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Nazilli Kazası Kuralarından Arslanlı Karyesinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Veli oğlu Ahmed bin Veli	16
2	Sobice Karyesinden gelmiştir Sene 60 Cincin Karyeli		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hacı Efendi oğlu Şıh Molla İbrahim bin Mehmed	16
3	Bozdoğan Kazasına tabi Kayran Nahiyesinden gelmiştir Sene 55		Orta Boylu Kumral Sakallı	Molla Hasan bin Mustafa	38
4	Bozdoğan Kazasına tabi Kayran Nahiyesinden gelmiştir Sene 55	Oğlu	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mustafa	15
5	Bozdoğan Kazasına tabi Kayran Nahiyesinden gelmiştir Sene 55	Oğlu		Mehmed	8
6	Karapınar Nahiyesinden gelmiştir Sene 59 Ahur Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Osman bin Hüseyin	17

Kubbeli Mescid Medresesi³⁹

Defterde sekiz kişinin kaydı bulunmaktadır. 26 ve 15 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 19'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta ve Uzun Boylu” ve “Sakallı ve Şabb-ı Emred” özellikleri göstermektedirler.

“Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

³⁷ BOA, NFS.d. 3013, s. 8.

³⁸ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 77; Abdulhalim Durma, a.g.e. s. 41.

³⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 8.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Kuyucak Kazasından gelmiştir Sene 52		Uzun Boylu Kara Sakallı	Molla Mustafa bin Ali	25
2	Kuyucak Kazasından gelmiştir Sene 56		Uzun Boylu Kara Sakallı	Molla Halil bin Mehmed	26
3	Nazillili Kuyucak Kazasından gelmiştir Sene 56		Uzun Boylu Kara Sakallı	Molla Ahmed bin Osman	23
4	Nazilli Kazasından gelmiştir Sene 59 Kestel Karyeli		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Mustafa bin Mustafa	19
5	Nazilli Kazasından gelmiştir Sene 59	Karındaşı	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Ali	15
6	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 58 Pirbey Karyeli		Uzunca Boylu Şabb-ı Emred	Hacı Arab oğlu Molla Mehmed bin Kara Mustafa	16
7	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 58	Refiki	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Ali Kethüda oğlu Molla Ali bin Ali	15
8	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Doğancı oğlu Molla Ahmed bin İbrahim	16

80

10 / 2
April
2020

Cami-i Kebir Medresesi⁴⁰

Defterimizde dört kişinin kaydı bulunmaktadır. 25 ile 50 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 31'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler. “Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1		Cami-i Şerif Kayyumu	Orta Boylu Köse Kara Sakallı	Hüseyin oğlu Molla Mehmed bin Halil	25
2	İçel Kürtler Karyeli canibinden gelmiştir Sene 52		Orta Boylu Kumral Sakallı	Molla Ahmed bin Mustafa	26
3	Aydın'a tabi Umurlu Karyesinden gelmiştir Sene 55		Kısa Boylu Köse Sakallı	Molla Ali bin Hacı Veli	23
4	Cezayir tarafından gelmiştir		Uzun Boylu Kumral Köse Sakallı	Hacı Mehmed bin Abdullah	50

⁴⁰ BOA, NFS.d. 3013, s. 9.

Dayızade Medresesi⁴¹

Dayızade Süleyman Ağa tarafından Kapalı Mescit Mahallesi’nde yaptırılmış olan Dayıoğlu Medresesi’nin, Müftü Hafız Mehmet Emin Efendi’nin müderrisliğinde XX. yüzyılın başlarında talebe sayısı 20 civarındadır.⁴²

Defterde 22 kişinin kaydı bulunmaktadır. 9 ile 30 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 18’dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı ve Şabb-ı Emred” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıklı olarak kullanılmış ve “Molla” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Konya’ya tabi Hadimli Kazasından gelmiştir Sene 56	Müderris Vekili	Orta Boylu Kumral Sakallı	Abdullah Efendi bin Ahmed	30
2	Çine Kazasından gelmiştir Sene 59	Çömezi	Orta Boylu Kara Sakallı	Berber oğlu Molla Ali bin İsmail	22
3	Konya’ya tabi Hadim Kazasından gelmiştir Sene 56	Çömezi	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Ömer oğlu Molla Mustafa bin Mehmed	20
4	Konya’ya tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Kalfa oğlu Molla Mehmed bin Ahmed	19
5	Konya’ya tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Vezir İsmail Efendi oğlu Molla Mehmed bin İsmail	17
6	Konya’ya tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Hacı Abdullah Efendi oğlu Mehmed bin Abdullah	15
7	Konya’ya tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Kethüda Hasan oğlu Molla Hasan bin Hasan	19
8	Konya’ya tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Kısa Boylu Şabb-ı Emred	Çukadar oğlu Molla Hasan bin Abdullah	14

⁴¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 9.

⁴² Çiğdem Taş, a.g.t., s. 78; Abdulhalim Durma, *Evliyalar Şehri Aydın*, s. 42.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
9	Konya'ya tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Kara Sakallı	Demirci oğlu Molla Mehmed Emin bin Mehmed	26
10	Kara Tekeli Çömezi Aşiretinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hacı Halil oğlu Molla Mehmed bin Halil	16
11	Kara Tekeli Çömezi Aşiretinden gelmiştir Sene 58			Hacı Mehmed oğlu Molla Hasan bin Mehmed	13
12	Kara Tekeli Çömezi Aşiretinden gelmiştir Sene 58			Hacı Hasan oğlu Molla Hüseyin bin Hasan	12
13	Kara Tekeli Çömezi Aşiretinden gelmiştir Sene 58			Hacı Musa oğlu Molla Mehmed bin Hacı Kerim	11
14	Kara Tekeli Çömezi Aşiretinden gelmiştir Sene 58			Deli Yusuf oğlu Molla Hüseyin bin Mahmud	10
15	Kara Tekeli Çömezi Aşiretinden gelmiştir Sene 58			... oğlu Molla İbrahim bin Mehmed Ali	9
16	Konya'ya Tabi Hadimli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Kumral Sakallı	... oğlu Molla Mehmed bin Mustafa	24
17	Konya canibinden gelmiştir Sene 58		Uzunca Boylu Kumral Sakallı	Semerci oğlu Molla Mustafa bin Abdalbaki	20
18	Konya canibinden gelmiştir Sene 58	Karındaşı	Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Molla Mahmud	22
19	Mazon Kazası ⁴³ Kesir Karyeden gelmiştir Sene 52		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Hasan bin Mehmed	22
20	Mazon Kazasından gelmiştir Sene 52	Refiki	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Hüseyin bin Hüseyin	16
21	Bozkır Kazası canibinden gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Kumral Sakallı	İsa oğlu Molla Mehmed bin İsa	23
22	İçel canibinden gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Köse Sakallı	Mehmed Efendi oğlu Molla Ali bin Mehmed	23

⁴³ Mazon, Koçarlı (Bafa gölünün kuzeybatısında).

Alihan Medresesi⁴⁴

Pir Hüsnü Mahallesi'ndeki Alihan-ı Kebir Medresesi Muhiddin Efendi tarafından yaptırılmıştır. Ahmet Efendi'nin müderrislik yaptığı 1898 yılında medresede 40 talebe bulunurken 1899 yılına ait salnamede bu sayı 45'e yükselir. Ahmet Efendi'nin müderrisliğinin devam ettiği 1900 yılında 30 talebe, 1901 ve 1903'te de 34'er talebe medresede eğitim görmektedir.⁴⁵

Defterimizde dört kişinin kaydı bulunmaktadır. 16 ile 35 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 23'dür. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Müzellef ve Şabb-ı Emred” özellikleri göstermektedirler.

“Mustafa” ismi ağırlıklı olarak kullanılmış ve “Molla ve Hacı” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel özellikler	İsim	Yaş
1	Mandalyad Kazası canibinden gelmiştir Sene 57	Orta Boylu Kumral Sakallı	Mustafa Efendi bin Mehmed	35
2	Mazon Kazasından gelmiştir Sene 50	Orta Boylu Müzellef Sakallı	Molla Mustafa bin Mehmed	23
3	Mazon Kazasına tabi Kesir Karyesinden gelmiştir Sene 57	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hacı İmam oğlu Molla Osman bin Mehmed	18
4	Bodrum Kazasına tabi Sandırma (Sandıma) Karyesinden gelmiştir Sene 57	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Hatib Hacı Bekir Efendizade Molla Ahmed bin Bekir	16

Eski Yeni Medresesi⁴⁶

Aydın Güzelhisari'nin en eski ve soylu ailelerinden Mevlana Kadı Nazır Muhiddin Çelebi'nin oğulları Üveys, Ramazan ve Hasan Çelebiler Güzelhisar'da önemli eserler bırakmışlardır.⁴⁷ Eski Yeni Medresesi 1585 yılında Üveys Paşa'nın kardeşi Hasan Çelebi tarafından yaptırılmıştır. Hasan Efendi Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Defterde Eski Yeni Medrese'ye ait yedi kişinin kaydı bulunmaktadır. 18 ile 65 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 39'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Molla ve Hacı” öneki de bütün isimlerde kullanılmaktadır.

⁴⁴ BOA, NFS.d. 3013, s. 9.

⁴⁵ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 77; Abdulhalim Durma, a.g.e. s. 41.

⁴⁶ BOA, NFS.d. 3013, s. 10.

⁴⁷ Üveys Paşa ailesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. M. Tayyib Gökbilgin, “Kara Üveys Paşa'nın Budin Beylerbeyliği (1578-1580)”, *Tarih Dergisi*, c. II, S. 3-4, İstanbul 1952, ss. 17-34.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
1	Mücvir Rumeli Zağralı	Orta Boylu Sarı Kır Sakallı	Hacı Ahmed Efendi bin Abdullah	50
2	Alaiye Canibinden gelmiştir Sene 50	Orta Boylu Kır Sakallı	Hacı Hasan Efendi bin Mehmed	45
3	Mücvir Köşkdereli	Orta Boylu Ak sakallı	Hacı Molla Mehmed bin Mehmed	65
4	Isparta Kazası canibinden gelmiş	Orta Boylu Sarı Sakallı	Pirli Molla Bekir bin Süleyman	24
5	Sene 59 Isparta Kazası canibinden gelmiş	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hafız Mustafa bin Mehmed	18
6	Sene 59 Birgi Kazasına tabi Bademiye Karyesinden	Orta Boylu Kara Sakallı	Hafız Osman bin Mustafa	33
7	gelmiştir Sene 52	Orta Boylu Kumral Sakallı	Bekir oğlu Molla Hasan bin Hasan	36

84

10 / 2
April
2020

Abacıade Medresesi⁴⁸

Çarşıiçi Mahallesi'nde bulunan Abacıoğlu Medresesi Abacıade Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılmıştır. Müftizade Mustafa Efendi'nin müderrisliği dönemindeki 1898 ve 1899 yıllarında talebe sayısı 30'dur. Mustafa Efendi'nin 32 olan talebe sayısı, 1901 ve 1903 yıllarında 36'ya yükselmiştir.⁴⁹

Defterde 22 kişinin kaydı bulunmaktadır. 13 ile 53 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 23,5'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed ve Mustafa” isimleri ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

Bu medreseye gelenlerde Sultanhisar ve Çine kaynaklıdır.

⁴⁸ BOA, NFS.d. 3013, s. 10.

⁴⁹ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 81; Abdulhalim Durma, a.g.e, s. 46.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
1			Orta Boylu Ak Sakallı	Pirli Kayyum Molla Ahmed bin Süleyman	53
2	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 57 Eskihişarlı		Orta Boylu Kır Sakallı	Ali Efendi bin Arap Hasan	50
3	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60 Eskihişarlı		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Mehmed bin Ahmed	20
4	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60 Eskihişarlı	Refiki	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Köse oğlu Molla Ahmed bin Süleyman	19
5	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60 Kavaklı Karyeli		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Pehlivan oğlu Molla Yusuf bin Halil	18
6	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60 Kavaklı Karyeli	Refiki	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Ali oğlu Molla Mehmed bin Ali	17
7	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60	Karındaşı	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Mustafa bin Ali	13
8	Akçaabad Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Mehmed bin Mahmud	17
9	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60 Kavaklı Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Bayram bin Halil	14
10	Yenipazar Kazasından gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Müzellef sarı Sakallı	Molla Hüseyin bin Hüseyin	23
11	Yenipazar Kazasından gelmiştir Sene 60	Karındaşı	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Hasan	18
12	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 61 Eskihişarlı		Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Molla Hüseyin bin Mustafa	23
13	Çine Kazasından gelmiştir Sene 54		Uzun Boylu Köse Kumral Sakallı	Arabacı oğlu Mehmed Efendi bin Süleyman	28
14	Çine Kazasına tabi Akçaabad'dan gelmiştir Sene 57		Orta Boylu Kara Sakallı	Müftü zade Abdullah Efendi bin Mustafa	25
15	Çine Kazasına tabi Akçaabad'dan gelmiştir Sene 57	Karındaşı	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mustafa	16

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
16	Çine Kazasına tabi Kahraman Karyesinden gelmiştir Sene 57		Orta Boylu Kumral sakallı	Yusuf Ali oğlu Ali Efendi bin Hasan	25
17	Çine Kazasına tabi Ancin Karyesinden gelmiştir Sene 57		Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Molla Mustafa bin Ali	22
18	Çine Kazasına tabi Bölüntü Karyesinden gelmiştir Sene 54		Uzun Boylu Müzellef Sakallı	Hacı Ali oğlu Molla Mehmed bin Ali	20
19	Çine Kazasına tabi Dereli Karyesinden gelmiştir Sene 52		Kısa Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Mehmed oğlu Molla Mehmed bin Mehmed	18
20	Seferli olup ba-tezkere der-aliyyeden gelmiştir Sene 60		Uzunca Boylu Köse Kara Sakallı	Ali Efendi bin Sadi	36
21	Çine Kazasından gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Molla Mustafa bin Ali	22
22	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Molla Hasan bin Halil	20

86

10 / 2
April
2020

Ramazan Paşa Medresesi⁵⁰

Üveys Paşa'nın kardeşi Ramazan Paşa tarafından yaptırılan Ramazan Paşa Medresesi ismini aldığı Ramazan Paşa Mahallesi'nde bulunmaktadır. Aydınli Hilmi Efendi'nin müderrisliği zamanında 15 talebesi olan medresenin 1899 yılına ait Maarif Salnamesi'nde 12 talebesi bulunduğu söz edilmektedir. 1900, 1901 ve 1903 yıllarında ise 14 talebesi bulunmaktadır.⁵¹

Defterde 6 kişinin kaydı bulunmaktadır. 22 ile 60 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 35'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
1		Orta Boylu Kır Sakallı	Pirli Kayyum Mehmed Efendi bin Süleyman	60
2	Aydınli Köşkdere Kazasından	Orta Boylu Kara Sakallı	Mehmed Efendi bin Ali	25
3	gelmiştir Sene 56	Orta Boylu Kara Sakallı	Molla Halil bin Mehmed	27

⁵⁰ BOA, NFS.d. 3013, s. 11.

⁵¹ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 84; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 7.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
4	Mücvir Köşdereli	Orta Boylu Kara Sakallı	Hafız Mustafa bin Mehmed	40
5	Aydınlı	Orta Boylu Köse Sakallı	Molla Süleyman bin Hüseyin	35
6	Rumeli Yenişehir Kazası canibinden gelmiştir	Orta Boylu Sarı Köse Sakallı	Mühtedi Molla Mehmed bin Abdullah	22

Yukarı ve Aşağı Zeynzade Medresesi⁵²

Osmanlı medreselerinde okutulan nahiv klasiklerinden el-Avamil, İzharü'l-esrar ve el-Kafiye'ye yazdığı mu'rib kitaplarıyla tanınan Arap dili âlimi Zeynizade Hüseyin Efendi XVIII. yüzyılın başlarında İzmir Tire'de dünyaya gelmiştir (Ö.1759). Zeynizade lakabıyla tanınır. İlk eğitimini Tire'de alır. Tahsilini ilerletmek için dönemin ilim merkezlerinden olan, günümüzde Aydın'ın bir mahallesi durumundaki Güzelhisar kasabasına yerleşir. Bunun yanında Aydın'ın Koçarlı ilçesine üç km. mesafedeki Sobuca Kasabası'nda da öğrenim görür. Zeynizade "hocamız, üstadımız, şeyhimiz" olarak nitelediği Sobucalı (Sobicevi) Mehmed Efendi'den çok faydalanmıştır. Güzelhisar'da müderrislik yapmıştır.⁵³

Defterde Zeynzade Medresesi'ne ait dördü yukarı medrese ve üçü de aşağı medresede olmak üzere 7 kişinin kaydı bulunmaktadır. 12 ile 65 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 30'dur. Fiziksel özellik olarak da "Orta Boylu" ve "Sakallı" özellikleri göstermektedirler.

"Mehmed" ismi ağırlıkta olup, "Molla" öneki isimlerde kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
1	Mücvir Kazasından	Koçak	Orta Boylu Kara Sakallı	Kara Molla Mehmed bin Mehmed	43
2	Koçak Kazasından gelmiştir	Çömezi Sene 60		Molla Mehmed bin Mehmed	12
3	Aydınlı		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Pirli Molla Ömer bin Abdullah	22
4	Mücvir Moralı		Orta Boylu Sarı Sakallı	Molla Salih bin Osman	22
1			Kısa Boylu Ak Sakallı	Pirli Molla İbrahim bin Mustafa	65

⁵² BOA, NFS.d. 3013, s. 11.

⁵³ Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 19.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikler	İsim	Yaş
2			Orta Boylu Ter Bıyıklı	Pirli Hacı Sofuzade Molla Abdulkadir bin Mehmed Efendi	19
3	Köşkdere Kazasından gelmiştir Sene 52		Orta Boylu Kara Sakallı	Molla Mehmed bin İbrahim	26

Bey Medresesi⁵⁴

Defterde 20 kişinin kaydı bulunmaktadır. Sekiz ile 60 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 29’dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed, Hüseyin, Ali” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Aydınlı	Müderris Vekili	Orta Boylu Kır Sakallı	Berber oğlu Mustafa Efendi bin Mehmed	53
2	Nazilli Kazasından gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Kır Sakallı	Veliüddin Efendi bin Ali	42
3	Kıbrıs canibinden gelip Aydın’da mücavir kalmıştır Sene 53		Orta Boylu Ak Sakallı	Hacı Mehmed Efendi bin Abdullah	60
4	Isparta canibinden gelip Aydın’da mücavir kalmıştır Sene 35		Uzun Boylu Kır Sakallı	Hacı Molla Hüseyin bin Osman	60
5			Orta Boylu Kara Sakallı	Pirli Hafız İbrahim Efendi bin Hacı Mehmed	45
6			Orta Boylu Kumral Sakallı	Müezzın Pirli Hacı Hüseyin bin Ali	34
7	Sultanhisari Kazasından gelmiştir Sene 58 Salavatlı Karyeli		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Molla Mehmed bin Ahmed	25
8	Manisa canibinden gelmiştir Sene 56 Kasabalı		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Hacı Veli oğlu Hacı Mehmed bin Hacı Osman	24

⁵⁴ BOA, NFS.d. 3013, s. 12.

9	Çine Kazasına tabi Kara oğullar Karyesinden gelmiştir Sene 52		Uzun Boylu Kara Sakallı	Aydınlı oğlu Mehmed Emin Efendi bin Mehmed	26
10	Çine Kazasına tabi Kara oğullar Karyesinden gelmiştir Sene 52	Karındaşı	Uzun Boylu Kara Sakallı	Ali Efendi	24
11		Çömezi		Molla Mehmed bin Yusuf	11
12	Milas Kazası canibinden gelmiş Sene 58		Kısa Boylu Müzellef Sakallı	Tokadi oğlu Fettah bin Hüseyin	20
13	Karpuzlu Kazasından gelmiştir Sene 57		Kısa Boylu Müzellef Sakallı	Küçük Osman oğlu Molla Ali bin Osman	19
14	Karpuzlu Kazasından gelmiştir Sene 57	Refiki	Kısa Boylu Ter Bıyıklı	Hacı İmam oğlu Molla Hüseyin bin İbrahim	15
15	Çine Kazasından gelmiştir Sene 50		Orta Boylu Kırca Sakallı	Sarı Ahmed oğlu Molla Osman Efendi bin İsmail	40
16	Çine Kazasından gelmiştir S 50	Biraderzadesi		Molla İbrahim bin Mehmed	9
17	Karahayıt Kazasına tabi ... Karyesinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Kara Sakallı	Deli oğlu Mustafa Efendi bin Ali	36
18	Karahayıt Kazasına tabi ... Karyesinden gelmiştir Sene 60	Biraderzadesi		Molla Ali bin Hüseyin	11
19	Karahayıt Kazasına tabi ... Karyesinden gelmiştir Sene 60	Biraderzadesi		Ahmed bin Hüseyin	8
20	Nefs-i Karahayıt Kazasından gelmiştir Sene 60	Refiki	Orta Boylu Kumral az Sakallı	Bektaş oğlu Hafız İbrahim bin Mustafa	25

Zincirli nam-ı diğer Kozdibi Medresesi⁵⁵

Kozdibi Mahallesi'nde bulunan Aşağı Zincirli Medresesi iane ile yapılmıştır. Şükrü Efendi'nin müderrisliği döneminde sekiz talebesi olan medresenin 1899 yılına ait salnamede 20 talebesi bulunmaktadır. 1900'de 10, 1901 ve 1903'de 16 talebe eğitim görmektedir.⁵⁶

Defterde dört kişinin kaydı bulunmaktadır. 18 ile 75 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 34,5'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

⁵⁵ BOA, NFS.d. 3013, s. 12.

⁵⁶ Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 44.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Sobice Kazasından gelip Aydın'da mücavir kalmış Sene 35	Orta Boylu Ak Sakallı	Hacı Mehmed Efendi bin Hüseyin	75
2		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Pirli Kara Ali oğlu Molla Mehmed bin Halil	20
3	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 59	Orta Boylu Müzellef sakallı	Molla Hüseyin bin Süleyman	25
4	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 56	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mustafa Ali bin Mehmed	18

Çelik Paşa Medresesi⁵⁷

Terziler Mahallesi'nde bulunan Çelik Paşa Medresesi Halil Paşa tarafından yaptırılmıştır. 1898 ve 1899 yıllarında müderris Mehmet Efendi döneminde 12 talebeye sahip olan medresenin, 1900, 1901 ve 1903 yılları arasında Müderris Memiş Efendi zamanında 18 talebesi bulunmaktadır.⁵⁸

Defterde dokuz kişinin kaydı bulunmaktadır. 18 ile 75 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 32,5'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Karahayit Kazasından gelmiştir Sene 52	Orta Boylu Kara Sakallı	Pehlivan oğlu Mehmed Efendi bin Hasan	35
2	Mandalyad Kazasından Sene 57	Orta Boylu Kır Sakallı	Osman oğlu Molla Mehmed Ali bin Mustafa	45
3	Birgi Kazasına tabi Mendime Karyesinden gelmiştir Sene 55	Orta Boylu Kumral Sakallı	Hacı İsmail oğlu Molla Hüseyin bin İsmail	25
4	Mandalyad Kazasından Sene 54	Kısa Boylu Ak Sakallı	Hacı Abdurrahman Efendi bin Mehmed	75
5	Koçak Nahiyesinden gelmiştir Sene 54	Orta Boylu Müzellef Kara Sakallı	Hatibzade Molla Ali bin Mustafa	21
6	Koçak Nahiyesinden gelmiştir Sene 54	Orta Boylu Müzellef Kara Sakallı	Sülek oğlu Molla Mehmed bin Hasan	24
7	... gelmiştir Sene 55	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Hatib oğlu Molla Halil bin Hüseyin	18
8	... gelmiştir Sene 56	Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Kocabaş oğlu Molla Ahmed bin Mehmed	24
9	Aydın'a tabi Tekeli Karyesinden gelmiş Sene 60	Orta Boylu Kara Sakallı	Hacı Hasan oğlu Molla Ömer bin Hasan	25

⁵⁷ BOA, NFS.d. 3013, s. 13.

⁵⁸ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 79; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 44.

Ağaçarası nam-ı diğer Ahmed Paşa Medresesi⁵⁹

1659 tarihli Ağaçarası Camii, Büyük Menderes Caddesinde olup, Ahmet Şemsi Paşa tarafından yaptırılmıştır. Ağaçarası Camii'nin minaresi kırmızı tuğladan yapıldığı için Kırmızı Minareli Cami adını da almıştır. Caminin avlusunda daha önceki dönemlerde medrese odaları ve mektep bulunmaktayken büyük Aydın depreminde medrese odaları ve mektep yanmış, yanık duvarların daha sonra yıkılması ile birlikte de kitabesi kaybolmuştur. Dönemin müderrisi olan Mehmet Bey'in 1898 yılında dokuz talebesi bulunurken, 1899'da bu sayı sekize inmiştir. 1900, 1901 ve 1903 yıllarında Müderris Salih Efendi'nin sekiz talebesi vardır.⁶⁰

Defterde 15 kişinin kaydı bulunmaktadır. 15 ile 32 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 21'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mustafa” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Balad Abad Kazasından gelmiştir Sene 55 Bağarası Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla İbrahim bin Hızır	15
2	Sobice Kazasından gelmiştir Sene 58	Sarayköylü Mehmed Efendi Çömezi	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Hüseyin Ağa oğlu Molla Mehmed Ali bin Süleyman	16
3	Çine Abad Kazasından gelmiştir Sene 54 Kırk ışıklı Karyeli		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Hacı Hasan oğlu Molla Ali bin Hasan	20
4	Sobice Kazasından gelmiştir Sene 59 Madran Dereli		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Bekir oğlu Molla Ahmed bin Bekir	19
5	Koçak Nahiyesinden gelmiştir Sene 55 Bey Karyeli		Orta Boylu Köse Kumral Sakallı	Molla Mustafa bin Ahmed	25
6	Koçak Nahiyesinden gelmiştir Sene 54 Yukarı Koçaklı		Orta Boylu Köse Kumral Sakallı	Molla Mustafa bin Ahmed	28
7	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 61 Sarban Dereli		Uzunca Boylu Kara Sakallı	Molla Abdurrahman bin Mehmed	32
8	Koçak Nahiyesinden gelmiştir Sene 58 Kuyucular Karyeli		Uzun Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mustafa bin Ali	18

⁵⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 13.

⁶⁰ Gürgeç İlknur, *XV-XVI. Yüzyıllarda Güzelhisar Kazası*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2015, s. 19; Çiğdem Taş, *a.g.e.*, s. 82; Abdulhalim Durma, *a.g.e.*, s. 10.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
9	Koçak Nahiyesinden gelmiştir Sene 58 Kuyucular Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mustafa bin Hüseyin	18
10	Balad Abad Kazasından gelmiştir Sene 58 Bağarası Karyeli		Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Molla Halil bin Hacı Mehmed	22
11	Balad Abad Kazasından gelmiştir Sene 57 Bağarası Karyeli		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Mustafa bin Mehmed	20
12	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 55 Kırk ışıklı Karyeli		Orta Boylu Müzellef Sarı Sakallı	Molla Halil bin Mehmed	28
13	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 59 Çaltı karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Ali bin Mehmed	18
14	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 59 Kırk ışıklı Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla İbrahim bin İsmail	18
15	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 59 Çaltı karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Mustafa bin Ali	15

Çarıkçızade Medresesi⁶¹

Cuma Mahallesi'nde bulunan Çarıklıoğlu Medresesi, Çarıkçızade Hacı Mehmet Ağa tarafından yaptırılmıştır. Medresenin müderrisi Hasan Efendi'nin 1898 ve 1899 yıllarında talebe sayısı sekizdir.⁶²

Defterimizde 6 kişinin kaydı bulunmaktadır. 15 ile 28 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 21,5'dur. Fiziksel özellik olarak da "Orta Boylu" ve "Sakallı" özellikleri göstermektedirler.

"Mustafa" ismi ağırlıkta olup, "Molla" öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

⁶¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 13-14.

⁶² Çiğdem Taş, a.g.t., s. 80; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 44.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Arpaz Kazasından gelmiştir Sene 45 Kote Karyeli ⁶³		Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Molla Osman bin İbrahim	25
2	Arpaz Kazasından gelmiştir Sene 45	Karındaşı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla Mustafa	19
3	Karahayit Kazasından gelmiştir Sene 57 Kasar Karyeli		Orta Boylu Kara Sakallı	Nalband oğlu Molla Mustafa bin Hacı Mustafa	26
4	Karahayit Kazasından gelmiştir Sene 57 Kasar Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Hacı İmam oğlu Molla Ali bin Hacı Ali	16
5	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 57 Çaltı Karyeli		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Molla Hüseyin oğlu Molla Mehmed bin Halil	15
6	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 59 Sarban dereli		Uzun Boylu Taze Kumral Sakallı	Tosun oğlu Molla Abdurrahman bin Mehmed	28

Hacı Suhtezaade Medresesi⁶⁴

Yağlı Mahallesi'nde bulunan Hacı Suhteoğlu Medresesi'ni, Hacı Suhtezaade yaptırmıştır. Yüzyıl başlarında Aydınlı Mustafa Efendi'nin müderrisliğini yaptığı medresede 1898 ve 1899 yıllarında talebe sayısı 17'dir. 1900'de Müderris Mustafa Efendi'nin 22 talebesi bulunurken, 1901 ve 1903 yıllarında medresede 27 talebe eğitim görmektedir.⁶⁵

Defterde üç kişinin kaydı bulunmaktadır. 16 ile 38 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 28'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Teke Kazasına tabi ... Karyesinden gelmiştir Sene 52		Uzunca Boylu Kara Sakallı	Şeyh Mehmed Efendi bin Ali	38
2	Karpuzlu Kazasına tabi Çömezi Çobanisa Karyesinden gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Abdi Efendi zade Molla Mehmed bin Halil	16

⁶³ Yenice, Aydın İli'nin Bozdoğan İlçesi'ne bağlı bir köydür. Yenice Köyü'nün eski adı Kote idi. 1955'te Yenice olarak değiştirilmiştir.

⁶⁴ BOA, NFS.d. 3013, s. 14.

⁶⁵ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 80; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 45.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
3	Burdur Kazasına tabi Gölhisar Kazasından gelmiştir Sene 50		Orta Boylu Kara Sakallı	Köse Molla Süleyman bin Halil	30

Cincinizade Medresesi⁶⁶

Cuma Mahallesi’nde bulunan Cincinoğlu Medresesini Cincinoğlu yaptırmıştır. Medresenin müderrisi Hüsnü Efendi zamanında üç talebesi bulunurken 1899 yılına ait salnamede bu sayı dokuza yükselmiştir. 1900 yılında üç talebesi bulunan medresenin 1901 ve 1903 yıllarında dokuz talebe eğitim görmektedir.⁶⁷

Defterde 10 kişinin kaydı bulunmaktadır. Sekiz ile 56 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 21’dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mustafa” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Mandalyad Kazasına tabi Derince Karyesinden gelmiştir Sene 55		Orta Boylu Kumral Sakallı	Mehmed Hoca oğlu Mustafa Efendi bin Mehmed	28
2	Mandalyad Kazasına tabi Derince Karyesinden gelmiştir Sene 59	Çömezi	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Hacı Camuşçu oğlu Molla Mustafa bin Mustafa	15
3	Mandalyad Kazasına tabi Derince Karyesinden gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Camuşçu oğlu Molla Mustafa bin Mehmed	18
4	Mandalyad Kazasına tabi Derince Karyesinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hacı Karaca oğlu Molla Mehmed bin Mehmed	18
5	Mandalyad Kazasına tabi Derince Karyesinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Kürt oğlu Molla Hüseyin bin Mehmed	19
6	Kuşadası canibinden gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Hatib oğlu Molla Ahmed bin Mehmed	18
7	Kuşadası canibinden gelmiştir Sene 59		Kısa Boylu Ter Bıyıklı	Hacı İmam oğlu Molla Hüseyin bin Mustafa	17

⁶⁶ BOA, NFS.d. 3013, s. 14.

⁶⁷ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 80; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 44.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Mandalyad Kazasına tabi Derince Karyesinden gelmiştir Sene 55		Orta Boylu Kumral Sakallı	Mehmed Hoca oğlu Mustafa Efendi bin Mehmed	28
8	Kuşadası canibinden gelmiştir Sene 60		Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Dereli Hüseyin oğlu Molla Mehmed bin Hüseyin	17
9	Mandalyad Kazasından gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Ak Sakallı	Molla Ahmed bin Mehmed	56
10	Mandalyad Kazasından Oğlu gelmiştir Sene 59			Molla Ali	8

Çilingirzade Medresesi⁶⁸

Defterde iki kişinin kaydı bulunmaktadır. 40 ile 50 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 45’dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mustafa ve Osman” isimlerine sahip olup, “Efendi ve Hacı” öneki ile birlikte kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
1	Sobiceli	Pirli Müderris Vekili	Orta Boylu Kara Sakallı	Mustafa Efendi yeğeni Mehmed Efendi bin Mustafa	40
2	Filibe canibinden gelmiştir	Muallim-i Sıbyan	Orta Boylu Kır Sakallı	Hacı Osman Efendi bin Mehmed Said	50

Ali Hoca Medresesi⁶⁹

Defterde beş kişinin kaydı bulunmaktadır. Dokuz ile 58 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 27’dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

⁶⁸ BOA, NFS.d. 3013, s. 14.

⁶⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 15.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Yenipazar Kazasından gelmiştir sene 41		Orta Boylu Kır Sakallı	Molla İbrahim bin Hasan	58
2	Karahayıt Kazasına tabi Armud karyesinden gelmiştir sene 57	Çömezi	Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Kör Hasan oğlu Molla Ali bin Hasan	18
3	Karahayıt Kazasına tabi Armud karyesinden gelmiştir sene 57	Çömezi		Pehlivan oğlu Molla Süleyman bin Hüseyin	12
4	Karahayıt Kazasına tabi Armud karyesinden gelmiştir sene 57	Çömezi		Molla Mustafa oğlu Mehmed bin Mustafa	9
5	Konya'ya tabi Bozkır Kazasından gelmiştir sene 48	Merkebçi	Orta Boylu Kara Sakallı	Mehmed Efendi bin Mehmed	38

96

İhtisab Medresesi⁷⁰

Defterde altı kişinin kaydı bulunmaktadır. 12 ile 60 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 29'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Yenipazar Kazasından gelmiştir Sene 59		Orta Boylu Kara Sakallı	İbrahim Efendi oğlu Abdurrahman Efendi bin İbrahim	35
2	Yenipazar Kazasından Karındaşı gelmiştir Sene 61		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Molla İsmail	22
3	Bozdoğan Kazasından gelmiştir Sene 53	Tarik-i Nakşiyeden	Orta Boylu Ak Sakallı	Mustafa Efendi bin Mehmed	60
4	Bodrum Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Osman Efendi oğlu Molla Ahmed bin Osman	17
5	Bodrum Kazası canibinden gelmiştir Sene 60	Karındaşı		Molla Mehmed	12
6	Çine Kazasından gelmiştir Sene 61 Kahraman Karyeli		Orta Boylu Kara Sakallı	Molla Mehmed bin Mehmed	26

⁷⁰ BOA, NFS.d. 3013, s. 15.

Yağır oğlu Medresesi⁷¹

Defterde altı kişinin kaydı bulunmaktadır. Dokuz ile 28 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 19'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Ali” ismi ağırlıkta olup, “Molla” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
1	Bozdoğan Kazasına tabi ... gelmiştir Sene 50	Müderres	Orta Boylu Kumral Sakallı	Mehmed Efendi bin Mustafa	28
2		Çömezi		Hacı Şeyh oğlu Molla Ali bin Mehmed	9
3	Koçak Kazasına tabi Eğri kavak Karyesinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Taze Kara Sakallı	Hacı İmam oğlu Molla Ali bin Mehmed	23
4			Orta Boylu Müzellef Sakallı	Pirli Nalband oğlu Molla Ahmed bin Hacı Mehmed	22
5	Sobice Kazasına tabi Çakırbeyli Karyesinden gelmiştir Sene 58		Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Ahmed oğlu Molla İbrahim bin Ahmed	16
6	Sobice Kazasına tabi Çakırbeyli Karyesinden gelmiştir Sene 58		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Arab oğlan oğlu Molla Salih bin Mustafa	16

Ak Mescid Medresesi⁷²

Defterde altı kişinin kaydı bulunmaktadır. Dokuz ile 55 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 28'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta ve Uzun Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Ahmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla ve Hacı” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
1	Çine Kazasından gelmiştir Sene 59 Soğancılar Karyeli		Uzun Boylu Kara Sakallı	Molla İbrahim bin İbrahim	28
2	Karahayıt Kazasına tabi Kasar Karyesinden gelmiştir Sene 56		Uzun Boylu Kumral Sakallı	Sarı Yusuf oğlu Yusuf Efendi bin Yusuf	28

⁷¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 15.

⁷² BOA, NFS.d. 3013, s. 15-16.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
3	Karahayıt Kazasına tabi Kasar Karyesinden gelmiştir Sene 58	Çömezi		Çulha oğlu Mehmed bin Ali	11
4	Karahayıt Kazasına tabi Kasar Karyesinden gelmiştir Sene 59	Çömezi		Kethüda oğlu Molla Salih bin Mehmed	9
5	Karahayıtlı		Orta Boylu Kumral Sakallı	Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi	35
6			Orta Boylu Köse Kır Sakallı	Pirli Hacı Molla Ahmed bin Mehmed	55

Posacıoğlu Medresesi⁷³

Posacızade Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılan medrese Köprülü Mahallesi'nde bulunmaktadır. 1898 ve 1899 yıllarına ait Maarif Salnamesi'ne göre bu yıllarda medresenin müderrisi olan Ali Efendi zamanında medresede sekiz talebe eğitim görmektedir. Müderris Hacı Mehmet Ağa'nın vazife yaptığı 1900 yılında 13 talebe bulunmaktadır. 1901 ve 1903 yıllarında talebe sayısı 18 iken müderris olarak ise Hacı Mehmet Ağa vazifeye devam etmektedir.

Bunun dışında Terziler Mahallesi'nde de Posacızade Hacı Mustafa Ağa tarafından yaptırılan aynı adla bir medrese daha bulunmaktadır. 1898 ve 1899 yıllarında medresenin müderrisi Çinelî Ahmet Efendi'dir. Ahmet Efendi'nin 1898 yılındaki müderrisliği sırasında talebe sayısı 30 iken, 1900, 1901 ve 1903'te yine Ahmet Efendi'nin 38 talebesi bulunmaktadır.⁷⁴

Defterde yedi kişinin kaydı bulunmaktadır. 22 ile 43 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 29'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mustafa” ismi ağırlıkta olup, “Molla ve Hacı” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Umurlu Karyeli	Orta Boylu Sarı Mühtedi Sakallı Abdullah	Molla Mustafa bin	28
2	Karahayıt Kazasından gelmiştir Sene 54	Orta Boylu Müzellef Kara Sakallı Mehmed	Molla Mehmed bin Karagöz	23
3		Orta Boylu Kumral sakallı	Pirli Molla Halil bin Mustafa	39
4	Atça Kazasından gelmiştir Sene 52 Dereköylü	Orta Boylu Kara Sakallı	Hafız Mustafa bin Hacı Mustafa	25
5		Orta Boylu Kırca Kara Sakallı Ahmed	Pirli Hafız Hasan Efendi bin	43

⁷³ BOA, NFS.d. 3013, s. 16.

⁷⁴ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 76-77; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 40-41.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
6	Karahayıt Kazasından gelmiştir Sene 52	Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Molla Mustafa bin Receb	24
7	Karahayıt Kazasından gelmiştir Sene 54	Uzunca Boylu Müzellef Sakallı	Molla Mehmed bin Hüseyin	22

Dükkanönü Medresesi⁷⁵

Dükkanönü Medresesi, Cuma Mahallesi'ndeki medreselerden biridir. Taceddin Efendi tarafından yaptırıldığı bilinen medresenin müderrisi Sarayköylü Mustafa Efendi'nin 1898 ve 1899 yıllarında talebe sayısı 42'dir. 1900, 1901 ve 1903 yıllarında bu sayı 45'e ulaşır.⁷⁶

Defterde dokuz kişinin kaydı bulunmaktadır. 17 ile 60 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 29'dur. Fiziksel özellik olarak da “Orta Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed” ismi ağırlıkta olup, “Molla ve Hacı” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1			Orta Boylu Kumral Sakallı	Pirli Molla Mehmed bin Hüseyin	25
2	Aydın'a tabi Umurlu Karyesinden gelmiştir Sene 45		Orta Boylu Kumral Sakallı	Molla Ahmed bin Abdullah	35
3			Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Pirli Arpacı Ahmed oğlu Molla Kadir bin Ahmed	20
4			Uzunca Boylu Kumral Sakallı	Pirli Hacı Veli zade Mehmed Efendi bin Hasan	25
5	Şahme Kazasından gelmiştir Sene 53	Çömezi	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Sarı Ömer oğlu Molla Mustafa bin Ömer	17
6	Sobice Kazasına tabi Haydarlı Karyesinden gelmiştir Sene 54		Kısa Boylu Köse Ter Bıyıklı	Emir Ali oğlu Molla Mehmed bin Ahmed	19
7		Ba-berat-ı alişan cami-i şerif hatibi	Orta Boylu Kumral Sakallı	Pirli Hacı İbrahim oğlu Hafız Mehmed Efendi bin Hacı İbrahim	40
8			Orta Boylu Ak Sakallı	Pirli Hacı zade Ahmed Efendi bin Hacı Veli Efendi	60
9			Orta Boylu Şabb-ı Emred	Pirli Molla Ali bin Hasan	18

⁷⁵ BOA, NFS.d. 3013, s. 16.

⁷⁶ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 79; Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 44.

Zincirli nam-ı diğer Yarbaşı Medresesi⁷⁷

Yarbaşı Mahallesi'nde bulunan Zincirli Medrese iane ile yaptırılmıştır. 1898 yılına ait verilere göre Müderris Mustafa Efendi'nin 18 talebesi bulunurken, 1899 ve 1900 yıllarında 21, 1901 ve 1903 yıllarında ise 28 talebenin olduğu görülmektedir.⁷⁸

Defterde 14 kişinin kaydı bulunmaktadır. Sekiz ile 25 yaş aralığına sahip bu kişilerin ortalama yaş seviyesi 17'dir. Fiziksel özellik olarak da “Orta ve Uzun Boylu” ve “Sakallı” özellikleri göstermektedirler.

“Mehmed, Mustafa ve Ali” ismi ağırlıkta olup, “Molla ve Hafız” öneki ile birlikte, isimlerden sonra “Efendi” de sonek olarak kullanılmaktadır.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1			Uzun Boylu Köse Kara Sakallı	Pirli Hafız İsa bin Veliüddin	22
2	Aydın'a tabi Kuyucak Karyesinden gelmiş Sene 55		Orta Boylu Müzellef Sakallı	Kosto oğlu Molla Mustafa bin Mehmed	19
3	Köşk Kazasına tabi Musluca Karyesinden gelmiştir Sene 55		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Sarı Hoca oğlu Ali bin Mehmed Efendi	16
4	Kuyucak Nahiyesine tabi Bey Karyesinden gelmiştir Sene 54		Uzun Boylu Ter Bıyıklı	Karagöz oğlu Molla Mustafa bin Mehmed	17
5	Kuyucak Nahiyesine tabi Bey Karyesinden gelmiştir Sene 54		Uzunca Boylu Ter Bıyıklı	Molla Veli oğlu Molla Ali bin Mehmed	18
6	Kuyucak Nahiyesine tabi Bey Karyesinden gelmiştir Sene 52		Uzunca Boylu Kara Sakallı	Halil Usta oğlu Ali Efendi bin Halil	25
7	Kuyucak Nahiyesine tabi Bey Karyesinden gelmiştir Sene 52	Yeğeni		Pabuççu oğlu Mehmed bin Mehmed	9
8	Davliye Çiftliğinden gelmiştir Sene 53	Çömezi	Uzunca Boylu	Tüysüz Nalband oğlu Molla Osman bin İsmail	20
9	Kuyucak Nahiyesine tabi Bey Karyesinden gelmiştir Sene 53	Çömezi	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Zeybek Hoca oğlu Molla Hasan Hüseyin bin Mustafa	14
10	Kuyucak Nahiyesine tabi Bey Karyesinden gelmiştir Sene 53	Çömezi		Ahmed oğlu Molla Mehmed bin Ahmed	12

⁷⁷ BOA, NFS.d. 3013, s. 17.

⁷⁸ Çiğdem Taş, a.g.t., s. 81, Abdulhalim Durma, a.g.e., s. 45-46.

No	Medresede Bulunan Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
11	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 58 Sarı oluk (Sarı Oğlan) Karyeli		Orta Boylu Kumral Sakallı	Molla Ahmed oğlu Molla Mustafa bin Ahmed	25
12	Çine abad Kazasından gelmiştir Sene 58	Çömezi	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Mehmed oğlu Molla Mehmed bin Osman	17
13	Çine Kazasına tabi Kavşid Karyesinden gelmiştir Sene 57		Uzunca Boylu Köse Kara Sakallı	Hacı İmam oğlu Molla Ali bin İsmail	20
14	Çine Kazasına tabi Kavşid Karyesinden gelmiştir Sene 59	Yeğeni		Musa bin Koca Mehmed	8

Eş-şeyh Mevlevî⁷⁹

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Konya canibinden gelmiştir Sene 61		Orta Boylu Kumral Sakallı	Şeyh Mehmed Said Efendi bin hafız Hüseyin	30
2	Konya canibinden Müridi gelmiştir Sene 61		Uzunca Boylu Kara Sakallı	Derviş Ali bin Hasan	25

Han, Kahvehane, Dükkân ve Çeşitli Köylerde Kalan Bekâr Nüfus

Aydın ve Aydın'a bağlı yerleşim yerlerinde birçok bekâr nüfus kalmaktaydı. Bu gelen kişiler Balcı oğlu Hanı, Cihanzade Hanı, Deliler Hanı, Hacı Ali Efendi Hanı, Hacı Mustafa Efendi Hanı, İnce Bayraktar Han, Köprübaşı Hanı, Kör Keçiler Hanı, Körük = Gödek Hanı, Kurşunlu Han, Mimar Han, Mustafa Paşa Hanı, Osanzade Hanı, Şamlı oğlu Hanı, Yakup Paşa Hanı ve Muhtab Hanı gibi yerlerde kalırken, aynı zamanda Tekke Odası, Kahvehane ve dükkânlarda ya da çevre köylerde konaklamaktaydılar.

Bu gelen kişiler ya iş için gelip yerleşmekte ya da perakende yani gelip geçici olarak iş peşinde koşmak için gelmekteydiler.

İş için ya da kervanlarla gelip geçici olarak gelenler han ve yukarıda belirttiğimiz yerlere gelerek alış veriş, takas yaparlardı veya mesleklerini Aydın ve çevresinde icra etmek için gelip yerleşirler ya da kervanlarıyla tekrar yola koyulurlardı.

1830'larda bölgede seyahat eden Arundell "halk kervansarayı" olarak nitelediği hanları, "mobilyasız ve aynı odanın içinde tek gözlü barınaklar" şeklinde tarif eder. Bu hanlarda yolcular içeride uyurken develer ve deveçiler de hanın dışında açık havada uyurlardı. Hanlarda mallar,

⁷⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 17.

hana gelen perakendeci tüccarlara verilir ve hatta bazen üreticiler doğrudan, tüketicilere mallarını satabilirlerdi, zaman zaman kahvehaneler de bu rolü üstlenebiliyorlardı.⁸⁰

Han, kahvehane ve dükkânlarda kalanlara baktığımızda 232 kişinin çoğunun Buldan'dan geldiği görülmektedir. Bunun yanında Kadı Karyeli 12 kişi, Yalvaşlı 11 kişi çoğunluğu oluşturmaktadır. Mısırlı, Şamlı, Rodoslu, Mekke, Asitane yani İstanbul'dan da gelip yerleşenler veya ticari faaliyet yürütenler görülmektedir.

Bu kişiler, ekmekçi, hamal, hancı, kahveci, muhtab, yemenici mesleklerini icra ederlerken, Girit ve Rodos'tan gelenler Bahçıvanlık, Buldan ve Yalvaç'tan gelenler Culha, Sarayköy ve Uluborlu'dan gelenler Helvacı, Mısır, Şam ve Mekke'den gelenler ise Şekercilik mesleğini yürütmekteydiler.

İsimlerini baktığımız zaman;

En Çok Kullanılan İsimler	Sayısı
Mehmed	50
Ali	25
Mustafa	21
Ahmed	17
Hasan	14
İbrahim	13
Hüseyin	12
İsmail	10
Osman	10
Süleyman	10

Fiziksel Özellikleri;

Orta Boylu	174
Uzunca Boylu	46
Kısa Boylu	7

⁸⁰ Olcay Pullukçuoğlu Yapucu, Cihan Özgün, “Batı Anadolu’nun Yol Ağı Araştırmaları III, İzmir’in Ardalanında Kervan Yolları”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXVI, S. 2 Aralık 2011, s. 527-549.

Hacı Mustafa Efendi Hanı⁸¹

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetini n Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 60		Çulha Esnafı	Orta Boylu Kara Sakallı	Yolcu oğlu Osman bin Mehmed	30
2	Isparta canibinden gelmiştir Sene 56 Eğirdir Kazasından		Çulha Esnafı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Topal Hasan oğlu Musa bin Ahmed	25
3	Alaşehir Kazasından gelmiştir Sene 50 Alemşahlı Karyeli		Çulha Esnafı	Orta Boylu Kır Bıyıklı	Halil bin Mustafa	50
4	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Kadı Karyeli		Çulha Esnafı	Orta Boylu Kır Sakallı	Koca Yiğit oğlu Salih bin İbrahim	63
5	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59	Oğlu	Çulha Çırağı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Cafer	17
6	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Kadı Karyeli		Çulha Tarakçısı	Orta Boylu Kumral Sakallı	Ali Beşe oğlu Mustafa bin Osman	45
7	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Kadı Karyeli		Çulha Esnafı	Uzunca Boylu Kara Sakallı	Osman Ağa oğlu Ahmed bin Osman	32
8	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 55		Çulha Esnafı	Orta Boylu Kır Sakallı	Ahmed oğlu Süleyman bin Ahmed	55
9	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 60		Çulha Esnafı	Kısa Boylu Kumral Bıyıklı	Odabaşı Hüseyin bin Mehmed	40
10	Tavaz Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Yarangüme Karyeli		Çulha Esnafı	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Memiş bin Kara Ahmed	18

Cihanzade Hanı⁸²

1	Muğla canibinden gelmiştir Sene 55		Han Odabaşısı	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Murtaza oğlu Süleyman bin İbrahim	25
2	Muğla canibinden gelmiştir Sene 55	Karındaşı	Kahveci	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Ahmed bin İbrahim	19
3	Trabzon canibinden gelmiştir Sene 60		Çilingir esnafı	Kısa Boylu Kumral Bıyıklı	Ahmed Reis oğlu Emin bin Ahmed	35

⁸¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 18.⁸² BOA, NFS.d. 3013, s. 18.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
4	Sandıklı Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Çerci	Orta Boylu Kumral Sakallı	Mehmed bin Bekir	45
5	Beyşehir canibinden gelmiştir Sene 59 Bozkır Kazasına tabi Hoca Karyeli		Koyun Taciri	Uzun Boylu Kara Sakallı	Mehmed bin Musa	36
6	Isparta kazası canibinden gelmiştir Sene 59		Hamal	Orta Boylu Kumral Müzellef Sakallı	Halil bin Hacı İbrahim	23
7	Antakya canibinden gelmiştir Sene 61		Hamal	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Ali bin Ahmed	25
8	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 57		Hamal	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Dolam oğlu Ali bin Mehmed	20
9	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 57		Hamal	Uzun Boylu Kara Sakallı	Ahmed bin Süleyman	42
10	Muğla canibinden gelmiştir Sene 60		Irgad	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Zenci Çolak oğlu Hacı Ömer... Abdullah bin Abdullah	25
11	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Hamal	Orta Boylu Kara Sakallı	Çalak oğlu Mehmed bin Hüseyin	35
12	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Eskici	Orta Boylu Müzellef Kara Sakallı	Emeksiz oğlu Abduulah bin İsmail	28
13	Ödemiş Kazasından gelmiştir Sene 60		Terzi Kalfası	Orta Boylu Kara Az Bıyıklı	Kasab Hacı Mehmed oğlu İbrahim bin Mehmed	22
14	Tiryanda Nahiyesindne gelmiştir Sene 60		Han Hademesi	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Ali bin Abdullah	28
15	Asitaneden gelmiştir İplik mübayaası için Sene 60		İplik Tüccarı	Orta Boylu Kumral Az Sakallı	Gedizli Mehmed Efendi bin Ahmed	33
16	Asitaneden gelmiştir İplik mübayaası için Sene 60 Giridli	Şeriki		Orta Boylu Kumral Sakallı	Hacı Süleyman bin Hüseyin	35

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
17	Asitaneden gelmiştir ticaret için Sene 61		Ayak Tüccarı ⁸³	Uzunca Boylu Kumral Sakallı	Mehmed Mustafa	bin 43
18	Antakya canibinden gelmiştir Sene 57		Uncu	Orta Boylu Kara Sakallı	Şahin Mehmed Halil	bin 4
19	Erzurum canibinden gelmiştir. Sene 60 Bayburtlu		Ağnam tüccarı	Orta Boylu Kara Az Bıyıklı	Hüseyin bin Ahmed	24
20	Erzurum canibinden gelmiştir. Sene 60 Bayburtlu Mustafa Paşa Hanı ⁸⁴	Refiki		Orta Boylu Kara Sakallı	İbrahim bin Ali	40
1	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Çulha	Orta Boylu Kır Sakallı	Deli koz oğlu İsmail bin İsmail	60
2	Mısır canibinden gelmiştir Sene 58		Şekerci	Orta Boylu Kara Sakallı	Arap Hacı Bedevi bin Davud	56
3	Şam-ı Şerif canibinden gelmiştir Sene 61 Denizli Kazası canibinden gelmiştir		Şekerci	Köse Kara Sakallı	Hacı Yusuf bin İbrahim	35
4	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Muytab	Uzunca Boylu Sarı Az Bıyıklı	Hacı Topal oğlu Mehmed bin Hacı Ali	24
5	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Muytab	Uzunca Boylu Sarı Az Bıyıklı	Kınsız oğlu İbrahim bin Halil	23
6	Simav Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Muytab	Kısa Boylu Kara Az	Doğancı oğlu Osman bin	24
7	Mısır canibinden gelmiştir Sene 61 Mimar Han ⁸⁵			Bıyıklı Uzun Boylu Kara Sakallı	Feyzullah Arab Mehmed bin Hacı Mehmed	35
1	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Han Hademesi	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Berber Hüseyin oğlu Mehmed Ali bin Hüseyin	22

⁸³ Muhtemelen bu kişiler dükkânı olmayan tüccarlardı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Saim Çağrı Kocakaplan, *Temettüât Defterleri Çerçevesinde Silistre Kazası'nın İktisadî ve Sosyal Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 83.

⁸⁴ BOA, *NFS.d.* 3013, s. 19.

⁸⁵ BOA, *NFS.d.* 3013, s. 19.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
2	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Hamal	Orta Boylu Kara Sakallı	Süleyman Konya bin Hasan	30
3	Tire Kazasından gelmiştir Sene 57		... Çavuşu	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Hamamcı Şerif oğlu Murad bin Şerif	30
1	Eğir Canibinden gelmiştir Sene 54		Hancı	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Mustafa bin Halil	25
2	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Buldanlı		Çulha	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hüseyin oğlu Habib bin Hüseyin	18
3	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Kel oğlu Süleyman bin Mustafa	27
4	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha Kalfası	Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Şaher oğlu İbrahim bin Ahmed	18
5	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha Kalfası	Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Köse Ahmed oğlu Süleyman bin Ahmed	20
6	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Buldanlı		Çulha	Orta Boylu Kara Bıyıklı Uzunca Boylu Şabb-ı	... oğlu Mehmed bin Hacı Ahmed	25
7	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59	Karındaşı		Uzunca Boylu Emred	İbrahim	18
8	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 61 Buldanlı		Çulha Kalfası	Orta Boylu Kumral Sakallı	Kara Mehmed oğlu Mustafa bin Mehmed	28
9	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha	Uzunca Boylu Şabb-ı Emred	Hüseyin oğlu Hasan bin Hüseyin	18
10	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Certan oğlu Mahmud bin Ali	18
11	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 61		Çulha	Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Gök oğlan oğlu Mehmed bin Mustafa	33

⁸⁶ BOA, NFS.d. 3013, s. 19-20.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
12	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Buldanlı		Çulha Çırağı	Orta Boylu Köse Kumral Sakallı	Kadı Beşe Mehmed bin Halil Dayı	35
13	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha Kalfası	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Kör Osman oğlu Mehmed bin Habib	18
1	Muytap Hanı ⁸⁷ Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Manastır Karyeli		Muytab	Orta Boylu Kır Sakallı	Şerif oğlu Ahmed bin Molla Mehmed	52
2	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60	Oğlu			Hüseyin	12
3	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Birgili		Muytab	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Veli oğlu Ahmed bin Hüseyin	22
1	Balcıoğlu Hanı ⁸⁸ Aydınlı		Kahveci	Orta Boylu Kırca Sakallı	Sağır Süleyman bin Ahmed	50
2	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 54 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Kır sakallı	Ömer bin İbrahim	48
3	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 54	Oğlu		Orta Boylu Ter Bıyıklı	İbrahim	17
4	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 57 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Kır sakallı	Veli oğlu Ali bin Veli	56
5	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 57	Oğlu		Orta Boylu Ter Bıyıklı	İbrahim	20
6	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Sarı Sakallı	Hacı Mustafa oğlu Hüseyin bin Mustafa	26
7	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 57 Yalvaşlı		Çulha Kalfası	Uzun Boylu Sarı Az Bıyıklı	Börekçi oğlu Ahmed bin Molla Hüseyin	24
8	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Yalvaşlı		Çulha	Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Sağır oğlu Salih bin Süleyman	30

⁸⁷ BOA, NFS.d. 3013, s. 20.⁸⁸ BOA, NFS.d. 3013, s. 20.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
9	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 54 Yalvaşlı		Çulha	Uzun Boylu Sarı Sakallı	Çakal oğlu Osman bin Ahmed	42
10	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Kara Sakallı	Mavi oğlu Osman bin İbrahim	38
11	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Kara Sakallı	Kara bey oğlu Ali bin Mehmed	45
12	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Köse Kara Sakallı	İsa Süleyman oğlu İsa bin Süleyman	40
13	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Kara Sakallı	Molla Hasan oğlu İsmail bin Mehmed Ali	31
14	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61 Yalvaşlı		Çulha	Orta Boylu Kara Sakallı	Eğriboyun oğlu Yusuf bin Hüseyin	35
15	Kısmet tarikiyle Çanakkale canibinden gelmiştir Sene 61 Tekke Odası ⁸⁹		Han Hademesi	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Osman bin Ali	20
1	Yeddinde olan tezkere mucibince asakir-i Nizamiye-i Şahaneden ihraç sene 59 Reft Pınarbaşı Mahalle		Basmacı Esnafından	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Pirli Yiğit oğlu Mehmed bin Molla Hasan	41
2	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Nakil Güzelhisar Balcı Mahallesine Temmuz 62		Yemenici Esnafından	Kısa Boylu Kara Bıyıklı Sol ayağı topal	Kâhya Osman oğlu Mehmed bin Osman	32
3	Kütahya Canibinden gelmiştir Sene 59 Reft Mahalle-i Balcı 5 Rebiü'l-Ahir 62		Yemenici Esnafından	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Odabaşı Hüseyin oğlu bin Süleyman	23
4	Isparta Kazası Canibinden gelmiştir Sene 60		Zenne Pabuç Dikici	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Savlu oğlu Hüseyin bin Mehmed	18

⁸⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 21.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
5	Nazilli Kazasından gelmiştir Sene 52		Zenne Pabuç Dikici	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Ali Kethüda oğlu Ali bin Mustafa	25
6	Isparta Kazası Canibinden gelmiştir Sene 60		Zenne Pabuç Dikici	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Durmuş oğlu Ali bin Mehmed	18
7	Isparta Kazası Canibinden gelmiştir Sene 58		Yemenici Kalfası	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Kara oğlu Salih bin Ahmed	18
8	Isparta Kazası Canibinden gelmiştir Sene 59		Zenne Pabuç Dikici	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Cancan oğlu Ahmed bin Mehmed	20
9	Dazkırı Kazası canibinden gelmiştir Sene 57		Yemenici Esnafından	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Sünbül oğlu Mustafa bin Hasan	22
10	Mekke-i Mükerrermeden ticaret için gelmiştir Sene 59		Şekerci	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Şeyh Hacı Ömer bin Ali	25
11	Asitaneden gelmiştir Sene 60		Yemenici	Orta Boylu Kır Sakallı	Derviş Mehmed bin Salih	60
12	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Pabuççu	Uzunca Boylu Kara Sakallı	Konyalı oğlu Mustafa bin İsmail	40
13	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Pabuççu Kalfası	Orta Boylu Sarı Sakallı	Hızır oğlu Mustafa bin İsmail	35
14	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 59		Zenne Pabuç Dikici	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Uşaklı oğlu Mustafa bin İbrahim	19
15	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Yemenici	Orta Boylu Kır Sakallı	Kamer oğlu Osman bin Mehmed	45
16	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Yemenici Kalfası	Orta Boylu Kara Az Bıyıklı	Yağcı Hasan oğlu Mehmed bin Hasan	23
17	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Yemenici Kalfası	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Kel Ömer oğlu Hasan bin Ömer	18
	Hacı Ali Efendi Hanı⁹⁰					

⁹⁰ BOA, NFS.d. 3013, s. 21-22.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Kütahya Canibinden gelmiştir Sene 49 Simavlı		Han Odabaşısı	Orta Boylu Kumral Sakallı	Şaban oğlu Ali bin Mustafa	35
2	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha	Orta Boylu Kır Sakallı	Sarı Beşe oğlu Mustafa bin Mustafa	50
3	İskenderiye Canibinden gelmiştir Sene 61 Sirozlu		Kahveci	Orta Boylu Kara Sakallı	Osman bin Mehmed	35
4	Ticaret tarikiyle Sobice kazasına gelmiştir Sene 60			Orta Boylu Sarı Sakallı	Hacı Abdurrahman bin Hacı İbrahim	25
5	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha	Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Akoğlan oğlu Ali bin Ahmed	23
6	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Buldanlı		Çulha Kalfası	Orta Boylu Kara Sakallı	Ahmed bin Mustafa	26
7	Kuyucak Kazasından gelmiştir Sene 59		Çulha Kalfası	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Tabak Mehmed Mustafa oğlu bin	25
8	Tavas Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Yarangümeli		Çulha	Orta Boylu Seyrek Kara Sakallı	Mehmed Hüseyin bin	38
9	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Kadıköylü		Çulha Kalfası	Orta Boylu Köse kır Sakallı	Hasan Dayı bin Beşe	55
10	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Kadıköylü		Çulha	Orta Boylu Köse Kumral Sakallı	Tolaç oğlu Ali bin Hacı Mehmed	28
11	Burdur Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Çulha	Orta Boylu Kara Sakallı	Ali bin Mehmed	35
12	Denzili Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Kadıköylü		Çulha Kalfası	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Mehmed bin Hacı İsmail	18
13	Karacasu Kazasından gelmiştir Sene 60		Çulha Kalfası	Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Mehmed İbrahim bin	18
14	Yeddinde berat-ı alişan mucibince asakir-i nizamiye-i şahaneden tekaüd Sene 60 mahiyye 15		Kahveci	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Pirli Canbaz İbrahim oğlu bin İbrahim	30

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
15	Sivas canibinden gelmiştir Sene 53		Manav	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Aşir oğlu İbrahim bin Hasan	28
16	Kütahya canibinden gelmiştir Sene 57 Çal Kazasından		Manav	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Salih bin Hasan	22
17	Balıkesir canibinden gelmiştir Sene 51		Çulha	Orta Boylu Kısa Kara Sakallı	Hacı Mehmed Ali bin Mehmed	45
Kör Keçiler Hanı ⁹¹						
1	Bolu Kazasına tabi Mudullu'dan gelmiştir Sene 58		Demirci esnafında	Orta Boylu İnce Kara Bıyıklı	Kara Mustafa oğlu Mehmed bin Mustafa	25
2	Muğla canibinden gelmiştir Sene 54		Kahveci	Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Zenci Ali Çavuş bin Abdullah	30
3	Manisa canibinden gelmiştir Sene 60 Akşehirli		Kebabçı	Orta Boylu Köse Sarı Bıyıklı	Ali bin Osman	26
İnce Bayraktar Han ⁹²						
1	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 54		Çulha	Uzun Boylu Kara Sakallı	Kasab oğlu Mustafa bin Mustafa	35
2	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Girenizli Karyeli		Çulha	Orta Boylu Kumral Sakallı	Çapkın oğlu Ahmed bin Himmet	35
3	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Kadıköylü		Çulha	Uzun Boylu Kır Sakallı	Yusuf bin Süleyman	48
4	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Çulha Kalfası	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Ali bin İsmail	28
5	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Çulha Kalfası	Uzunca Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Himmet bin Mustafa	18
6	Uluborlu Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Çulha	Orta Boylu Kara Sakallı	Hasan bin Bekir oğlu Mustafa	35

⁹¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 22.⁹² BOA, NFS.d. 3013, s. 22-23.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
7	Uluborlu Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir		Çulha Kalfası	Uzunca Boylu Kumral Az Bıyıklı	İsmail bin Mustafa	23
8	Uluborlu Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir		Çulha	Orta Boylu Köse Kırca Sakallı	İlyas oğlu Hasan bin Süleyman	52
9	Uluborlu Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir		Çulha Kalfası	Uzunca Boylu Kumral Az Bıyıklı	İlyas oğlu Hasan bin Hasan	22
10	Denizli Kazası canibinden Sene 60 Kadıköylü gelmiştir		Çulha	Uzunca Boylu Kır Sakallı	Kulaksız Hüseyin Mehmed	oğlu bin 50
11	Denizli Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir	Oğlu			Mehmed	13
12	Denizli Kazası canibinden Sene 60 Kadıköylü gelmiştir		Çulha	Orta Boylu Kır sakallı	Anasız oğlu Ömer bin Mustafa	56
13	Denizli Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir	Oğlu		Orta Boylu Müzellef Kumral Sakallı	Ahmed	26
14	Denizli Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir	Oğlu		Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Mehmed	20
15	Denizli Kazası canibinden Sene 60 Kadıköylü gelmiştir		Çulha Kalfası	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Hacı Abbak Salih bin Ali	oğlu 18
16	Denizli Kazası canibinden Sene 61 Kadıköylü gelmiştir		Çulha	Uzun Boylu Kumral Sakallı	İnad oğlu Ahmed bin Mehmed	28
17	Denizli Kazası canibinden Sene 61 gelmiştir		Çulha Kalfası	Orta Boylu Kara Sakallı	Kara Ahmed Yusuf bin Ahmed	oğlu 31
18	... Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir		Çulha	Orta Boylu Sarı Sakallı	Ali bin Osman	40
19	Karacasu Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir		Çulha	Uzun Boylu Kumral Sakallı	Kabakçı Ahmed bin Ali	oğlu 30
20	Karacasu Kazası canibinden Sene 60 gelmiştir		Çulha Kalfası	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Mehmed şirin Süleyman Osman	oğlu bin 28

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
21	Karacasu Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Çulha Kalfası	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Molla Ahmed oğlu Hasan bin Ahmed	26
22	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 58 Kadıköylü		Çulha Kalfası	Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Tuna oğlu Mustafa bin Ahmed	20
24	Tavas Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Yarangümeli		Çulha Çırağı	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Memiş oğlu İsmail bin Ahmed	18
25	Uluborlu Kazası canibinden gelmiştir Sene 60 Uluborlu		Hancı	Orta Boylu Köse Kara Sakallı	Muslu oğlu Mustafa bin Ahmed	35
	Deliler Hanı⁹³					
1	Kayseri Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Mısırcı	Orta Boylu Kır Sakallı	Koca Veli oğlu Hacı İbrahim bin Mehmed	50
2	Kayseri Kazası canibinden gelmiştir Sene 58		Bakırcı	Uzun Boylu Kara Sakallı	Kalabaklı oğlu Seyid Ali bin hacı Ali	35
3	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Hamal	Orta Boylu Köse Kara Sakallı	Kemal oğlu Ömer bin Ali	37
4	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Hamal	Orta Boylu Kır Sakallı	Çırak oğlu Ali bin Hasan	50
5	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 59		Hamal	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Kemal oğlu Süleyman bin Mehmed	25
6	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 58		Eskici	Orta Boylu Kumral sakallı	Mehmed bin İsmail	45
7	Kayseri Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Mısırcı	Orta Boylu Kara Kısa Sakallı	Numan oğlu Halil İbrahim bin Numan	45
8	Erzurum canibinden gelmiştir Sene 54		Manav	Orta Boylu Ak sakallı	Şerif Mehmed Ağa bin Yakub	60
9	Rodos canibinden gelmiştir Sene 54		Dülger	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Mustafa bin Ahmed	28
10	İzmir canibinden gelmiştir Sene 58 Hatuniye Mahallesinden		Nalbur	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Hacı Hüseyin oğlu Mehmed Ağa bin Hasan	45

⁹³ BOA, NFS.d. 3013, s. 23.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
11	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 61		Hamal	Uzunca Boylu Kumral sakallı	Bayram oğlu Osman bin Hasan	35
12	Girid Adası canibinden gelmiştir Sene 59		Han Odabaşısı	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Veli bin İbrahim	35
13	Kula Kazası cabinden gelmiştir Sene 61		Kahveci	Uzun Boylu Ter Kara Bıyıklı	Mehmed bin Halil	20
14	Tüfekçilik ticaretiyle ... canibinden gelmiştir Sene 61		Kundakçı	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Abdulhamid bin Arif	33
15	Tüfekçilik ticaretiyle ... canibinden gelmiştir Sene 61	Şeriki	Kundakçı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Said bin Halid	25
1	Bozdoğan Kazasından gelmiştir Sene 58		Kahveci Tabi'si (çırak)	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Demirci Salih oğlu Salih bin Salih	22
2	İzmir canibinden gelmiştir Sene 60		Çilingir	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Hacı Ahmed bin Mehmed	35
3	Yalvaş kazası canibinden gelmiştir Sene 57 Reft Mahalle-i Kayalı Mescid		Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Kır Sakallı	Abdurrahman bin Mehmed	57
1	Haleb canibinden gelmiştir Sene 59 bab-ı Makam Mahallesinden		Halı Tüccarı	Orta Boylu Kumral az Bıyıklı	Mahmud Ağa bin Mehmed	23
2	Karacasu Kazası canibinden gelmiştir Sene 59		Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Kumral az Bıyıklı	Katırcı Hacı Ahmed oğlu İsmail bin Ahmed	24
3	Muğla canibinden gelmiştir Sene 560		Hamal	Uzunca Boylu Kara Bıyıklı	Çil Oğlu Memiş bin Hafız Yusuf	30
1	Ticaret zımmiyle Erzurum canibinden gelmiştir Sene 57		Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Derviş Ahmed bin Yusuf	40
2	Mısır canibinden gelmiştir Sene 50		seyis	Orta Boylu Kara Sakallı	Arap Hacı Mehmed bin Ahmed	40

⁹⁴ BOA, *NFS.d.* 3013, s. 23.⁹⁵ BOA, *NFS.d.* 3013, s. 24.⁹⁶ BOA, *NFS.d.* 3013, s. 24.

No	Kişinin Geldiği Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
	Körük = Gödek Hanı⁹⁷					
1	Antakya canibinden gelmiştir Sene 55		Ekmekçi Hamurkârı	Orta Boylu Kır Sakallı	Mehmed bin Süleyman	68
2	Antakya canibinden gelmiştir Sene 56		Arpacı esnafından	Orta Boylu Kumral sakallı	İbrahim bin Yusuf	38
3	Antakya canibinden gelmiştir Sene 56	Karındaşı		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Ali	18
4	İsparta kazası canibinden gelmiştir Sene 59 İslam Karyeli		Hamal	Uzun Boylu Kara sakallı	Kara Mehmed bin Kara Mehmed	28
5	... canibinden gelmiştir Sene 57		Ekmekçi Kalfası	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Mahmud Mehmed	bin 25
6	Antakya canibinden gelmiştir Sene 61		Hamal	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Süleyman Mustafa	bin 20
7	Yalvaş kazası canibinden gelmiştir Sene 56		Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Ömer oğlu İsmail bin Ömer	26
	Köprübaşı Hanı⁹⁸					
1	Simav Kazası canibinden gelmiştir Sene 46		Hancı	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Katırcı Mustafa oğlu Ahmed bin Mustafa	35
2	Simav Kazası canibinden gelmiştir Sene 46	Oğlu			Hüseyin	13
3	Arpaz Kazasından gelmiştir Sene 60		Han Odabaşısı	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Terzi oğlu Mustafa bin Mustafa	24
4	Alaşehir Kazası canibinden gelmiştir Sene 57		Kahveci Tabi'si	Uzunca Boylu Kır Sakallı	Boyacı Mehmed Mustafa	oğlu bin 53

115

10 / 2
April
2020⁹⁷ BOA, NFS.d. 3013, s. 24.⁹⁸ BOA, NFS.d. 3013, s. 24-25.

Kahve ve Dekakinlerde sakin olan bekaran perakende ehl-i İslam⁹⁹

N o	Kişinin Geldiği Yer ve Kaldığı Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
1	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 59 Sakin-i Zeyn oğlu Medresesine		Hamal	Orta Boylu Kara Sakallı	Ali Usta oğlu İsmail bin İbrahim	40
2	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 57 Sakin-i Zeyn oğlu Medresesine		Hamal	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Topkara oğlu Hasan bin İbrahim	28
3	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 52 Sakin yukarı Zeyn oğlu Medresesine		Simsar	Orta Boylu Kumral sakallı	Er oğlu Mustafa bin Ahmed	42
4	Isparta Kazası canibinden gelmiştir Sene 58 Sakin Çavuş Hanı		Hamal	Orta Boylu Kumral sakallı	Yahya oğlu Ali bin Ali	35
5	Muğla canibinden gelmiştir Sene 59		Demirci	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Ekiz oğlu Mehmed bin Hasan	20
6	Rodos canibinden gelmiştir Sene 58 Sakin Yeni bahçe		Bahçıvan	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Hasan Boz oğlu Hüseyin bin Hasan	35
7	Rodos canibinden gelmiştir Sene 58 Sakin Yeni bahçe	Karındaşı		Orta Boylu Ter Bıyıklı	Bahçıvan İsmail bin Hasan	24
8	Sobice Kazasından gelmiştir Sene 59 Giridli Dede damı bahçesinde sakin		Bahçıvan	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Hüseyin bin Ahmed	25
9	Aydınlı		Irgad	Orta Boylu Kara sakallı	Pirli hacı Hüseyin oğlu Ali bin Hüseyin	41
10	Denizli canibinden gelmiştir Sene 59 Sarayköylü Sakin Karanko (?) köprübaşında yağhanede		Helvacı Çırağı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Kuruçıkı oğlu Ali bin Mestan	20
11	Tosya Canibinden gelmiştir Sene 55 Sakin Körükçüler Hanı önü		Duhan Kıyıcı	Uzunca Boylu Kara sakallı	Ömer oğlu Mehmed Emin bin Ali	45

⁹⁹ BOA, NFS.d. 3013, s. 25-26.

N o	Kişinin Geldiği Yer ve Kaldığı Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
12	Denizli canibinden gelmiştir Sene 58 Sakin Dükkân önü Kahvesi		Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Nalband Kara Ali oğlu İsmail bin Ali	25
13	İzmir canibinden gelmiştir Sene 57 Mısırlı		Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Hacı Mehmed bin Ali	45
14			Kahveci Tabi'si	Orta Boylu Sarı Sakallı	Aydınlı ... oğlu Derviş Mehmed bin Hacı Ahmed	30
15	Arpaz Kazasından gelip mücavir kalmıştır Sene 46 İnebolu Karyeli Nakil Mahalle-i Güzelhisar 15 Eylül 62		Kahveci Tabi'si	Uzunca Boylu Kumral sakallı	Öksüz oğlu Mustafa bin Ahmed	25
16	Rodos canibinden gelmiştir Sene 58 Anahtar Ağa bahçesinde sakin		Bahçıva n	Orta Boylu Kara Bıyıklı	Koca Halil oğlu Yusuf bin Halil	32
17	Rodos canibinden gelmiştir Sene 59 Sakin Almalı=Elmalı Bahçe		Bahçıva n	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Üç akçe oğlu Mehmed Emin bin Mehmed	33
18	Akşehir canibinden gelmiştir Sene 50 Sakin Karanko Köprü Başı		Susam Yağcı	Orta Boylu Kara Bıyıklı	İsa oğlu Mustafa bin Osman	36
19	Isparta canibinden gelmiştir Sene 56 Uluborlulu Sakin Nazilli Köprübaşı		Helvacı Çırağı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Kalaycı oğlu Ali bin Halil	17
20	Akşehir canibinden gelmiştir Sene 58 Sakin Dükkân önünde Yağhanede		Helvacı Kalfası	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Ali Kadı oğlu Mehmed bin Mehmed	20
21	Tire Kazasından gelmiştir sene 51		Pasvant Başı neferatın dan ¹⁰⁰	Orta Boylu Köse Kara Sakallı	Halil bin Ahmed	25
22			Rençber	Orta Boylu Köse Kumral sakallı	Durmuş Ali bin Hacı Ali	38
23	an-asıl Kayseriyeli olup Mısır canibinden gelmiştir Sene 57		Kahveci Tabi'si	Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Deli Mehmed bin Mehmed	38

¹⁰⁰ Rumeli'de gece bekçisi.

N o	Kişinin Geldiği Yer ve Kaldığı Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
24	Sakin kahve-i Rumiyan Sille canibinden gelmiştir Sene 57 Sakin Dürrizade Medresesi		Eskici	Uzun Boylu Kumral Sakallı	İslam oğlu İsmail bin İsmail	38
25	Bergama kazasından gelmiştir Sene 58 Sakin Nalband Başı yanından		Nalband Kalfası	Kısa Boylu Ter Bıyıklı	Yusuf bin Mehmed	18
26	Akşehir canibinden gelmiştir sene 60		Helvacı	Orta Boylu Kara sakallı	Kara Bacak oğlu Hasan bin Halil	40
27	Denizli canibinden gelmiştir Sene 61 Sarayköylü		Helvacı	Orta Boylu Kumral Az Bıyıklı	Kasap Süleyman oğlu Mustafa bin Süleyman	23
28	Denizli canibinden gelmiştir Sene 61	Karındaşı		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Mestan	17
29	Uluborlu canibinden gelmiştir Sene 60		Helvacı Kalfası	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Mavi oğlu Ahmed bin Osman	17
30	Akşehir canibinden gelmiştir Sene 61		Helvacı Kalfası	Orta Boylu Ter Kumral Bıyıklı	Hatib oğlu Mustafa bin Molla İbrahim	18
31	Kuyucak Kazasından gelmiştir Sene 45		Ekmekçi	Orta Boylu Köse Kır Sakallı	Hacı Halil oğlu Mehmed bin Hacı Halil	58
32	Kuyucak Kazasından gelmiştir Sene 51		Ekmekçi	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Ocak oğlu Mustafa bin Ahmed	25
33	Muğla canibinden gelmiştir Sene 51		Ekmekçi Kalfası	Orta Boylu Kırca Kumral Sakallı	Mahmud oğlu Mehmed bin Mahmud	40
34	Muğla canibinden gelmiştir Sene 58 Mimar Hanı kurbinde sakin		Ekmekçi Kalfası	Uzunca Boylu Ter Kara Bıyıklı	Kâhya oğlu Mehmed bin İbrahim	18
35	Antakya canibinden gelmiştir Sene 61 Sakin Ekmekçi Başı yanında		Ekmekçi Kalfası	Uzunca Boylu Şabb-ı Emred	Tahir oğlu Ali bin Tahir	17
36	Muğla canininden gelmiştir Sene 52		Ekmekçi	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Küçük oğlu Ali bin Halil	25

N o	Kişinin Geldiği Yer ve Kaldığı Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel özellikleri	İsim	Yaş
37	Muğla canininden gelmiştir Sene 61		Ekmekçi Kalfası	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Çuluğ Hacı Osman oğlu Hasan bin Osman	22
38	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 59		Ekmekçi Kalfası	Orta Boylu Şabb-ı Emred	Nalband Kara Ali oğlu Halil bin Ali	16
39	Denizli Kazası canibinden gelmiştir Sene 60		Ekmekçi Kalfası	Uzunca Boylu Şabb-ı Emred	Kara hisarlı oğlu Mehmed bin Mehmed	18
40	Antakya canibinden gelmiştir Sene 61		Ekmekçi Kalfası	Orta Boylu Kumral sakallı	Şaban bin Süleyman	35
41	Denizli Kazasından gelmiştir Sene 59 Buldanlı Sakin Ekmekçi Andreyan yanında		Ekmekçi Tablekar 1	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Kani oğlu Hasan bin Mehmed	22
42	İzmir canibinden gelmiştir Sene 51		Aşçı	Uzunca Boylu Kara sakallı	İbrahim bin Mehmed	56
43	İzmir canibinden gelmiştir Sene 51 Nakil Güzelhisar Yarbaşı Mahallesine Sene 63	Oğlu		Orta Boylu Şabb-ı Emred	Mustafa	16
44	Isparta Kazasından gelmiştir Sene 61 Sakin han-ı Çavuş		Hamal	Orta Boylu Kara sakallı	Tabur oğlu Hasan bin Ömer	40
45	Isparta Kazasından gelmiştir Sene 61 Sakin han-ı Çavuş		Hamal	Kısa Boylu Köse Sarı Sakallı	Berber oğlu Mehmed bin İbrahim	40
46	Isparta Kazasından gelmiştir Sene 61 Sakin han-ı Çavuş		Hamal	Uzunca Boylu Ter Kara Bıyıklı	Hamza oğlu Hamza bin Mehmed	18
47	Isparta Kazasından gelmiştir Sene 61		Hamal	Orta Boylu Kumral sakallı	Çırak oğlu Mustafa bin Mehmed	42
49	Antakya canibinden gelmiştir Sene 61 Kütüphane karşısında kadayıfçı dükkanında		Lokmacı	Orta Boylu Ter Kara Bıyıklı	Şaban bin Ahmed	20
48	Isparta canibinden gelmiştir Sene 58		Hamal	Uzun Boylu Kara sakallı	Kara Mehmed bin Mehmed	42

No	Kişinin Geldiği Yer ve Kaldığı Yer	Yakınlık Derecesi ve Maiyetinin Niteliği ve Görevi	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
50	Selanik canibinden gelmiştir Sene 53		Helvacı Kalfası	Uzunca Boylu Kumral Bıyıklı	Hüseyin bin Abdullah	30

Karye-i Hacı Ali Obası tabii Güzelhisar-ı Aydın bekaran-ı İslam¹⁰¹

No	Kişinin Geldiği Yer	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Nazilli Kazasından gelip işbu karye-i mezkûrda Sene 57	Buldurlu Ali'nin Hizmetkârı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	İbrahim bin Abdullah	23
2	Söke kazasına tabi Irgadlı karyesinden gelmiştir Sene 57	Köse oğlu Hizmetkârı	Orta Boylu Ter Bıyıklı	Osman bin Osman	16
3	Yenipazar kazasında olup üç seneden beri karye-i mezkûrda hizmetkâr	Mestan Kethüda Hizmetkârı	Kısa Boylu Ter Bıyıklı	Mehmed bin Mehmed	17
4	Erzincan tarafından olup İki seneden beri karye-i mezkûrda ücret ile imam olduğu Sene 58	İmam	Orta Boylu Kara Sakallı	Osman bin Efendi Tahir	30

Karye-i Kürtler tabii Güzelhisar-ı Aydın bekaran-ı İslam¹⁰²

No	Kişinin Geldiği Yer	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Erzincan tarafından olup dört seneden beri karye-i mezkûrda ücret ile İmam olduğu	İmam	Uzun Boylu Kır Sakallı	Mehmed Efendi bin Ahmed	46
2	an-asıl Mihaliç kazasından olup der-Saadette Türkmenzade tarafından bir seneden beri karye-i mezkûrda çiftlik müdürü olduğu Sene 59	Çiftlik Müdürü	Uzun Boylu Kara Bıyıklı	Ali Ağa bin Halil	35

¹⁰¹ BOA, NFS.d. 3013, s. 26.

¹⁰² BOA, NFS.d. 3013, s. 26.

N o	Kişinin Geldiği Yer	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
3	Rumelinden ... Kazasından olub çiftlik-i mezkûrda altı mahtan beri sakin olduğu Sene 60		Orta Boylu Kara Bıyıklı	Memiş bin Mahmud	28

Karye-i Umurlu tabii Güzelhisar-ı Aydın bekaran-ı ehl-i İslam¹⁰³

No	Kişinin Geldiği Yer	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Burdur Kazası gelmiştir Sene 61	canibinden Pabuç Dikiciliği ticaretiyle	Orta Boylu Sarı Sakallı	Hüseyin bin Himmet	36
2	Burdur Kazası gelmiştir Sene 61	canibinden Pabuççu	Orta Boylu Kara Sakallı	Ahmed bin Ali	42
3	İneovası Kazası gelmiştir Sene 60	canibinden Demirci	Orta Boylu Köse Kara Sakallı	Hasan bin Ali	38

121

Karye-i Serçe tabii Güzelhisar-ı Aydın bekaran-ı ehl-i İslam¹⁰⁴

No	Kişinin Geldiği Yer	Mesleği	Fiziksel Özellikleri	İsim	Yaş
1	Rodos canibinden gelmiştir Sene 46	Bahçıvan	Orta Boylu Kumral Bıyıklı	Abdullah bin Ahmed	32
2	Girid Adası gelmiştir Sene 49	canibinden Bahçıvan	Orta Boylu Kara Az Bıyıklı	Derviş Mehmed bin Mahmud	26
3	Girid Adası gelmiştir Sene 57	canibinden Bahçıvan	Orta Boylu Sarı Bıyıklı	Hasan bin Abdullah	33

10 / 2
April
2020

SONUÇ

Tarihsel süreçte birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Aydın Güzelhisari, Aydınogulları Beyliği döneminde Tire ve Ayasuluğ gibi ticarî merkezlerin gölgesinde kalarak daha çok küçük bir kasaba görünümündedir. Bu durumunu Osmanlı egemenliğine girdiği 1426'dan XVII. yüzyıl sonlarına kadar sürdüren Güzelhisar, gelişen ticaretin etkisiyle birlikte bu yüzyıldan itibaren Aydın Sancağı'nın önemli yerleşim yerleri arasında yer almaya başlamıştır. XVIII. ve XIX. yüzyıllarda uluslararası ticarete giderek önemi artan İzmir'in durumu Aydın Güzelhisari'nin durumunu da etkilemiştir. İzmir'in hinterlandı konumundaki Güzelhisar, XIX. yüzyılın başlarında Tire'yi geride bırakarak Aydın Sancağı'nın merkezi haline gelmiştir.

Bu dönemde daha çok Cihanoğulları ve Karaosmanoğulları gibi ayan ailelerinin yönetiminde söz sahibi olduğu Aydın Güzelhisari II. Mahmut dönemindeki merkezileştirme

¹⁰³ BOA, NFS.d. 3013, s. 27.

¹⁰⁴ BOA, NFS.d. 3013, s. 27.

politikalarından etkilenmiştir. 1816 senesinde Aydın mütesellimliğini yürüten Karaosmanoğlu Hacı Hüseyin Ağa'nın vefatından sonra daha çok merkezden atanan mutasarrıf paşalar tarafından yönetilmiştir. Ancak gerek Aydın Sancağı'nda 1828-1829 yılları arasında meydana gelen Atçalı Kel Mehmet Ayaklanması gerekse 1832-1833 senelerinde Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa tarafından atanan mütesellimler tarafından yönetilmesi idari anlamda karışıklıklara neden olmuştur. Mısır birliklerinin Anadolu'dan çekilmesinden sonra Anadolu Eyaleti'nde yapılan değişikliklerden Aydın Güzelhisari de etkilenmiştir. Bir bakıma askeri nitelikli bir idari teşkilat olarak oluşturulan müşirlik sistemiyle Aydın, Saruhan, Sığla ve Menteşe sancakları birleştirilerek Aydın Müşirliği oluşturulmuştur. XIX. yüzyılın başından beri Sancağı'nın merkezi olan Güzelhisar, bu tarihten itibaren Aydın Müşirliği'nin merkezi konumuna yükselmiştir. Müşirliğe ise 1833 yılından itibaren Aydın Sancağı'nın muhassılı sıfatıyla görevde bulunan Karaosmanoğlu Yakup Paşa atanmıştır.

Karaosmanoğlu ailesinden olan Yakup Paşa, 1833-1848 yılları arasında muhassıllık, müşirlik vs. farklı unvanlarla getirildiği Aydın Güzelhisari'nin yönetimde bulunmuş önemli bir şahsiyettir. Yakup Paşa ,yöneticiliğinin dışında Aydın Güzelhisari'nin sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda gelişmesinde de önemli rol oynamıştır. Aydın Güzelhisari'nde yaptırmış olduğu han, çeşme gibi hayır eserleriyle kentin imarına da katkı sağlamıştır.

Karaosmanoğlu Yakup Paşa'nın Aydın Müşirliği sırasında 1845'de gerek kendi mahiyeti gerekse Aydın defterdarı, hâkimi ve zabtiye teşkilatı gibi Aydın Güzelhisari'nin idari kadrosunun yanı sıra Kaza merkezindeki medrese ve hanlarda kalan kişilerle dükkân ve kahvehanelerde kalan bekâr nüfusa yönelik bir nüfus sayımının yapılması dikkate değerdir. II. Mahmut döneminde başlayan modern anlamdaki nüfus sayımlarında genellikle yerleşim birimlerindeki erkek nüfusun sayımının yapıldığı görülürken çalışmaya konu olan 3013 numaralı Aydın Güzelhisar Kazası nüfus defterinde bunun yerine kaza yönetiminden sorumlu idari kadrolara ilişkin ayrı bir defterin tutulması gerek Güzelhisari Aydın'nın gerekse Karaosmanoğlu Yakup Paşa'nın konumuyla ilgili değildir. Kavas, kâtip dividdar, aşçı, hazine kâtibi, kilerci, mirahor vs. farklı görevlerde 72 kişilik mahiyetiyle Yakup Paşa Aydın'ın idaresinden sorumludur. Her ne kadar Tanzimat'ın ilanından sonra Osmanlı'da ayanlık kurumunun tamamen ortadan kaldırıldığına dair görüşler olsa da en azından Aydın Güzelhisari için bu durumun geçerli olmadığı ifade edilebilir. Bu dönemde aile üyeleri Yakup Paşa örneğinde olduğu gibi muhassıllık, müşirlik gibi resmi görevlerle idari kadrolarda yer almaya devam etmektedirler.

Yakup Paşa'nın mahiyeti dışında nüfus defterinden sayımın yapıldığı tarihte Aydın defterdarı Raşid Bey'in ve Aydın Eyaleti emval kâtibi Mustafa Faik Efendi bin Mehmet Emin Efendi'nin 14'er kişilik mahiyetiyle Aydın Güzelhisari'nin mali işlerinden sorumlu oldukları görülmektedir. 1845 yılında Aydın hâkimi olan Çarşambalızade el-Hac Said Efendi bin Mehmed Efendi'nin yedi kişilik mahiyetinin yanı sıra Aydın zabtiye hizmetinde görevli toplamda 52 kişilik bir süvari piyade bölüğünün de bulunduğu nüfus defterindeki bir diğer önemli bilgilerdir.

1845 yılı nüfus defterinde Aydın Güzelhisari'nin idari kadrosunun dışında Güzelhisari'da bulunan medrese ve burada kalan kişilere dair önemli bilgiler de bulunmaktadır. Aydın Güzelhisari Kazası merkezinde ve kazaya bağlı bazı köylerde Cihanzade, Osmanzade nam-ı diğer Nasuh Paşa, Kocaavlu, İbrahim Ağa, Çiçekli, Veysi Paşa, Kubbeli Mescid, Cami-i Kebir, Dayızade, Alihan, Eski Yeni, Abacızade, Ramazan Paşa, Yukarı ve Aşağı Zeynzade, Bey, Zincirli nam-ı diğer Kozdibi, Çelik Paşa, Ağaçarası nam-ı diğer Ahmet Paşa, Çarıkçızade, Hacı Suhtezeade, Cincinlizade, Çilingirzade, Ali Hoca, İhtisab, Yağıroğlu, Akmescid, Posacıoğlu, Dükkanönü, Zincirli nam-ı diğer Yarbaşı isimli olmak üzere toplamda 29 medresede 250 kişinin kaydı bulunmaktadır.

Nüfus defterindeki ilmi hareketliliği gösteren medreselere ilişkin kayıtların yanı sıra kaza dâhilindeki hanlar ve bu hanlarda kalan kişilere ait kayıtlarda Tanzimat'ın hemen sonrasında

Aydın Güzelhisari'nın kültürel ve ticari canlılığını gösteren en önemli delillerdir. Aydın Güzelhisari'na gelen kişiler Balcıoğlu Hanı, Cihanzade Hanı, Deliler Hanı, Hacı Ali Efendi Hanı, Hacı Mustafa Efendi Hanı, İnce Bayraktar Han, Köprübaşı Hanı, Kör Keçiler Hanı, Körük = Gödek Hanı, Kurşunlu Han, Mimar Han, Mustafa Paşa Hanı, Osmanzade Hanı, Şamlıoğlu Hanı, Yakup Paşa Hanı ve Muhtab Hanı gibi hanlarda konaklamışlardır.

Ayrıca defterden, hanların dışında çeşitli nedenlerle farklı meslek gurubundaki bekâr insanların Aydın Güzelhisari'na gelerek kahvehane ve dükkânlarda ya da çevre köylerde konakladıklarına dair bilgileri de elde edebiliriz. Çoğunluğunu çevre sancak ve kazalar ile Girit, Rodos gibi adalardan gelen insanların oluşturduğu kişiler, demirci, dülgere, helvacı, pabuşçu, eskici, imam, rençber çulha, muhtab, dikici, şekerci, hamal, kahveci, ırgat, ekmekçi vs. çok çeşitli işkollarıyla Aydın Güzelhisari'nın iş gücü açığını gidermektedir.

1845 yılı Aydın Güzelhisar Kazasına ait nüfus defterindeki veriler Kazanın idari, sosyo-ekonomik yapısıyla birlikte ticari hayatına ve ilmi hayatına ilişkin önemli veriler sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), *Nüfus Defterleri (NFS.d.)*, Defter Kodu: 3013.
- Afyoncu, Erhan, *Osmanlı Devlet Teşkilatında Defterhane-i Amire (XVII- XVIII. Yüzyıllar)*, Ankara 2014.), Türk Tarih Kurumu, Ankara 2014.
- Akın, Himmet, *Aydınöğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 1968.
- Barkan, Ömer Lütfü, “Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri”, *İÜ İktisat Fakültesi Mecmuası*, 2/1, 1940-41, ss. 20-59
- Başaran, Mehmet, Sarıbey Haykıran, Aysun, Özçelik, Ali, *Atçalı Kel Mehmed Efe, Batı Anadolu’da Eşkıyalık ve Zeybeklik*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2018.
- Baykara, Tuncer, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyasına Giriş, I Anadolu’nun İdari Taksimatı*, Türk Kültürü Enstitüsü Yayınları, Ankara 1988.
- Behar, Cem, “Osmanlı Nüfus İstatistikleri ve 1831 Sonrası Modernleşmesi”, *Osmanlı Devleti’nde Bilgi ve İstatistik*, (Ed. H. İnalcık-Ş. Pamuk), Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 2000, ss. 63-72.
- Çadırcı, Musa, “Anadolu’da Redif Askeri Teşkilâtının Kuruluşu”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. VIII- XII / 14–23 Sene 1970–1974 (1975), ss. 63-75.
- Çelik, Bülent, Demir, Tanju, *Osmanlı Devleti’nde Bir- İdari- Mali Yeniden Yapılanma Örneği Aydın Muhassıllığı (XVII. ve XVIII. Yüzyıllar)*, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınları, Aydın 2010.
- Durma, Abdulhalim, *Evliyalar Şehri Aydın*.
- Evliyâ Çelebi, Seyahatnâmesi, IX. Kitap*, Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff, Yapı Kredi Yayınları İstanbul 2005.

- Faroqhi, Suraiya, “Sixteenth Century Periodic Markets in Various Anatolian Sancaks: İçel, Hamid, Karahisar-ı Sahib, Kütahya, Aydın, and Mentеше”, *Journal of Economic and Social, History of the Orient*, c. 22, S. 1, 1979, ss. 32-79.
- Gencer, Fatih, “İbrahim Paşa’nın Anadolu’yu İstilas, (1832-1833)”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c. 9, S. 42, Şubat 2016, ss. 641-657.
- Gökbilgin, M. Tayyib, “Kara Üveys Paşa’nın Budin Beylerbeyliği (1578-1580)”, *Tarih Dergisi*, c. II, S. 3-4, İstanbul 1952, ss. 17-34.
- Hızlı, Mefahil, “Kuruluşundan Osmanlılara Kadar Medreseler”, *Uludağ Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 2, S. 2, Bursa 1987, ss. 273-281.
- İbn Battûta Seyahatnamesi*, c. I, Çev. A. Sait Aykut, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- İlknur, Gürgen, XV. – XVI. Yüzyıllarda Güzelhisar Kazası, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2015.
- Karal, Enver Ziya, *Osmanlı İmparatorluğu’nda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara 1997.
- Kocakaplan, Saim Çağrı, *Temettüât Defterleri Çerçevesinde Silistre Kazası’nın İktisadî ve Sosyal Yapısı*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.
- Kuneralp Sinan, *Son Dönem Erkân ve Ricali (1839-1922) Prosopografik Rehber*, İSİS, İstanbul 1999.
- Nagata, Yuzo, *Tarihte Âyânlar Karaosmanoğlu Üzerinde Bir İnceleme*, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997.
- Ortaç, Hilal, *Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Güzelhisar*, Aliağa Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2018.
- Öz, Mehmet, “Tahrir”, *DİA*, c. 39, İstanbul 2010, ss. 425-429.
- Özkan, Mustafa Kenan, “Aydın Valisi Yakup Paşanın Kuyucak’da Yaptırdığı Eserler”, *Cumhuriyetin 75. Yılı Milet Müzesi Yıllığı*, S. 1, Söke 1997, ss. 21-27.
- Pullukçuoğlu Yapucu, Olcay, *Modernleşme Sürecinde Bir Sancak Aydın*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007.
- Pullukçuoğlu Yapucu, Olcay, Özgün, Cihan, “Batı Anadolu’nun Yol Ağı Araştırmaları III, İzmir’in Ardalanında Kervan Yolları”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, c. XXVI, S. 2 Aralık 2011, ss. 527-549.
- Sarıbey Haykıran, Aysun, “1831 Tarihli Nüfus Sayımında Aydın Güzelhisar Kazası Cami-, Atık Mahallesi”, *Yenifikir Uluslararası Hakemli Akademik Fikir Araştırma Dergisi*, S. 22 (Temmuz 2019).
- Sarıbey Haykıran, Aysun, Başaran, Mehmet, “Modernleşme Sürecinde Aydın’da Yönetim Olgusu, *Tarihsel Süreçte Aydın*, Ed. Günver Güneş, Aydın Belediyesi Kültür Yayınları, Aydın 2012.

- Sarıbey Haykıran, Aysun, Can Tunalı, Ayten, “XIX. Yüzyılda Aydın”, *Aydın İl Tarihi*, Aydın İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Aydın 2006.
- Sarıbey, Aysun, *XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Aydın’da Yönetim*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın 2006.
- Şeker, Mehmet, “Aydınoğullarının Kültür Hayatı ve Türkçeciliği”, *Uluslararası Batı Anadolu Tarih Kültür ve Medeniyeti Sempozyumu I Aydınoğulları Tarihi Bildiriler*, Ed. Prof. Dr. Mehmet Ersan, Prof. Dr. Mehmet Şeker, Prof. Dr. Cüneyt Kanat, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2013.
- Şeker, Mehmet, *İbn-i Batuta’ya Göre Anadolu’nun Sosyal- Kültürel ve İktisadî Hayatı ile Ahilik*, II. Baskı, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- Taş, Çiğdem, *Maârif Salnamelerine Göre 20. Yüzyıl Başlarında (1898-1904) Aydın Vilâyeti’nde Eğitim*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon 2006.
- Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1983.
- Uluçay, Çağatay, *Atçalı Kel Memed*, As Matbaası, İstanbul 1968.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, “Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa Kuvvetleri Tarafından Saruhan, Aydın ve İzmir’in İşgaline Dair Belgeler”, *Belleten*, c. XLVII, S. 185, Ankara 1984, ss. 1-29.

Belge 1: 3013 Nolu Nüfus Defteri

127

10 / 2
April
2020

Belge 2: 3013 Nolu Nüfus Defteri

Belge 3: 3013 Nolu Nüfus Defteri